

**“Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri:
Sorunlar ve Çözüm Önerileri”
Çalıştay Raporu**

15.04.2025
Ankara

İçindekiler

Ön Söz.....	3
Sunuş.....	4
Giriş	5
ÇALIŞTAY HAKKINDA.....	7
Düzenleyenler	7
Düzenleme Kurulu	7
Yapay Zekâ ve Dijital İnsani Bilimler Oturumu.....	8
GİRİŞ.....	8
SONUÇLAR	12
ÖNERİLER.....	19
Açık Erişim Oturumu	27
GİRİŞ.....	27
SONUÇLAR	31
ÖNERİLER.....	32
Satın Alma Oturumu	36
GİRİŞ.....	36
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	43
Engelsiz Kütüphane Oturumu	45
GİRİŞ.....	45
SONUÇLAR	49
ÖNERİLER.....	53

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı

15.04.2025 - Ankara

Ön Söz

Üniversite kurumlarının asli görevlerinden biri, bilimsel bilginin üretimi ve bu entelektüel sermayenin akademik ve toplumsal paydaşlar nezdinde evrensel erişiminin temin edilmesidir. Mevcut dijital çağda, bilginin üretim, depolama, erişim ve dağıtım paradigmaları köklü bir dönüşüm geçirmektedir. Bu dijital evrim, özellikle üniversite kütüphaneleri gibi bilgi merkezlerinin geleneksel işlevlerini yeniden değerlendirme ve yeniden konumlandırma zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda tertip edilen çalıştayımız, üniversite kütüphanelerinin mevcut teknolojik değişimlere adaptasyon kapasitelerini, ortaya çıkan güçlükler karşısında proaktif ve yenilikçi stratejiler geliştirme yetkinliklerini ve geleceğe yönelik vizyoner yaklaşımlarını derinlemesine inceleyerek, çok boyutlu ve verimli bir akademik diyalog zemini oluşturmayı hedeflemiştir. Bu çalıştay, aynı zamanda, bilginin toplumsal faydaya dönüşümünde kütüphanelerin kritik rolünü ve dijital çağda bu rolün nasıl daha da güçlendirilebileceğini irdelemektedir.

"Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri" teması altında düzenlenen bu çalıştay, kütüphanelerin mevcut pasif bilgi depolama fonksiyonundan, aktif bilgi üretimi, yayılımı ve transformasyonunu sağlayan dinamik merkezlere dönüşmesinin kritik önemini vurgulamıştır. Bu stratejik paradigma doğrultusunda, üniversite kütüphanelerinin gelecekteki rollerini şekillendirecek stratejik yol haritaları oluşturulması amacıyla dört ana başlık altında eş zamanlı tartışma masaları organize edilmiştir. Bu masalarda özellikle yapay zekâ entegrasyonu ile kütüphane hizmetlerinin zenginleştirilmesi, veri tabanı satın alma politikalarının optimize edilerek kaynaklara sürdürülebilir erişimin sağlanması, engelsiz kütüphane konsepti çerçevesinde bilgiye evrensel erişimin güvence altına alınması ve açık erişim modellerinin bilimsel bilginin serbest dolaşımına katkıları gibi kritik konular derinlemesine ele alınmıştır. Bu tartışmalar, kütüphanelerin yenilikçi bir dönüşüm sürecine girmesini ve akademik ekosistemdeki merkezi rolünü pekiştirmesini hedeflemiştir.

Bu çalıştayda ortaya konan yenilikçi düşünceler ve pratik çözümler, üniversite kütüphanelerinin dijitalleşen dünyada daha işlevsel, verimli ve erişilebilir bir konuma gelmesine önemli bilimsel dayanaklar sunacaktır. Organizasyonda emeği geçen başta Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi yönetici ve ekibi olmak üzere tüm paydaşlara teşekkürlerimi sunar, bu çalışmanın çıktılarının akademik gelişime ve toplumsal bilgiye erişim mekanizmalarının güçlendirilmesine azami katkı sağlamasını temenni ederim.

Prof. Dr. Ali Cengiz KÖSEOĞLU
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Rektör

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

Sunuş

61. Kütüphane Haftası dolayısıyla Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi olarak, üniversite kütüphanelerinin geleceği ve bilgi hizmetlerinin geliştirilmesi alanında yaşanan güncel problemleri ve çözüm önerilerini ele almak amacıyla hazırladığımız geniş katılımlı bu çalıştayı başarıyla gerçekleştirilmesine vesile olmanın gururunu yaşıyoruz.

15.04.2025 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi'nde yapılan 'Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri' başlıklı çalıştayımızın açılışında katılımları ve değerli konuşmalarıyla bizleri onurlandıran Sayın Rektörümüz Prof. Dr. Ali Cengiz Köseoğlu'na ve yola çıktığımız ilk andan itibaren, öneri ve katkılarıyla sürece yön veren, çalışmaların şekillenmesine ve devamlılığına büyük katkı sağlayan Rektör Yardımcımız Sayın Prof. Dr. Mustafa Orçan'a şükranlarımızı sunarız.

Çalıştayı planlanması ve uygulanmasında, akademik süreçlerin yürütülmesinde, ayrıca raporlama aşamasında gösterdikleri gayretlerden dolayı Üniversitemiz İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü akademisyenlerine teşekkür ederiz. Çalıştayı kusursuz bir şekilde tamamlanmasına imkân sağlayan ev sahipliği ve her aşamada sunduğu değerli desteklerle yanımızda olan paydaşımız, Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi Başkanı Sayın Ayhan Tuğlu ve değerli ekibine içten teşekkürlerimizi sunarız.

Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölüm Başkanlığı ve paydaşlarımızla gerçekleştirdiğimiz bu ilk çalıştayı devamını getirmeyi gönülden arzuluyoruz. Eş zamanlı dört oturum başlığı altında yürüttüğümüz çalıştaya 80'in üzerinde akademisyen ve kütüphaneci katılmış, ortaya konan fikirler üniversite kütüphaneleri ve kütüphaneciliğinin gelişimi adına önemli bir birikim oluşturmuştur. Bu doğrultuda hazırlanan çalıştay raporunun, teknolojideki hızlı ve çok boyutlu gelişmeler ışığında üniversite kütüphaneciliğinin sadece dijitalleşmeye değil, aynı zamanda yenilikçi bilgi hizmetleri, kullanıcı odaklı çözümler, engelsiz kütüphane uygulamaları ve kurumsal dönüşüme etkin bir şekilde uyum sağlamasına somut katkılar sunacağına inanıyoruz. Sürecin her aşamasında özveriyle emek veren Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığımızdaki tüm ekip arkadaşlarımıza ve çalıştaya katkı sağlayan bütün katılımcılara en içten duygularımızla teşekkür ederiz

Prof. Dr. Salim PİLAV
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölüm Başkan V.

Halil GÜRBÜZ
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkan V.

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı

15.04.2025 - Ankara

Giriş

Üretilen bilginin erişilir olması şüphesiz çok önem arz etmektedir. Bilginin hem erişim hem de üretim süreçlerinin büyük bir hızla evrildiği bu kritik dönemde, dijital teknolojilerin kütüphanelerin temel işlevlerini ve rollerini yeniden tanımlamayı zorunlu kıldığına şahitlik ediyoruz. Bu çalıştay, üniversite kütüphanelerinin bu dinamik değişime nasıl uyum sağladığı, karşılaştığı karmaşık sorunlara yönelik çözüm stratejileri üretebildiği ve geleceğe yönelik vizyonunu nasıl şekillendirebildiği konularında derinlemesine ve verimli bir tartışma platformu sunmayı amaçlamıştır.

Çalıştayın ana teması olan "**Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri**", kütüphanelerin salt bilgi depoları olmanın ötesine geçerek, bilginin aktif olarak üretildiği, paylaşıldığı ve dönüştürüldüğü merkezler haline gelmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, dört ana başlık altında eş zamanlı olarak düzenlenen tartışma masaları, üniversite kütüphanelerinin geleceğine yönelik stratejik yol haritaları oluşturulmasına önemli katkılar sağlamıştır.

Çalıştayın öncelikli başlıklarından biri olan "**Yapay Zekâ Çağında Dijital İnsani Bilimler**", yapay zekâ teknolojilerinin insani bilimler alanındaki araştırma süreçlerine ve kütüphane hizmetlerine entegrasyonunu titizlikle ele almayı hedeflemiştir. Kültürel mirasımızın daha geniş kitlelere ulaştırılması ve bu alandaki farkındalığın artırılması hedeflenirken, nadir ve yazma eserlerin anlamsal analizleri ve günümüz anlayışına uygun yorumlanması konuları da bu bağlamda ele alınmıştır. Bu tartışmaların, yeni araştırma metodolojilerinin ve hizmet modellerinin geliştirilmesine, dolayısıyla bilgiye erişim süreçlerinin daha etkin ve verimli hale getirilmesine öncülük edeceği düşünülmektedir.

"**Satın Alma ve Abonelik Modelleri**" masası, dijital kaynaklara erişimin artmasının üniversite kütüphanelerini sürdürülebilir ekonomik model arayışlarına yönelttiği gerçeğinden hareketle, bu alandaki mevcut zorlukları ve çözüm önerilerini kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Kısıtlı kamu kaynaklarının en etkin şekilde kullanılarak, bilgiye eşit erişim imkânlarının sağlanması temel hedef olarak belirlenmiştir. Bu masa, dijital bilgiye erişimde sürdürülebilir ve adil bir denge kurmayı amaçlayarak, kütüphanelerin gelecekteki ekonomik modellemelerine ışık tutmayı hedeflemiştir.

Çalıştayın bir diğer önemli başlığı olan "**Engelsiz Kütüphane**", kütüphanelerin evrensel tasarım ilkeleri doğrultusunda, toplumun bütün fertlerinin bilgiye erişimini güvence altına alacak şekilde düzenlenmesinin önemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, kütüphanelerin **fiziksel, dijital ve hizmet sunumları** açısından kapsayıcı bir anlayışla ele alınması gerekmektedir. Engelsiz kütüphaneler, sadece fiziksel engelleri ortadan kaldırmakla kalmayıp, **bilişsel, duyuşsal ve diğer engelleri de** dikkate alarak, bilgiye erişimde eşitlik ilkesini somutlaştırır. Bu, kütüphanelerin mimari yapısından teknolojik altyapısına, bilgi kaynaklarının sunumundan kütüphaneci eğitimine kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Toplumsal katılımı ve eşitliği teşvik eden engelsiz kütüphaneler, toplum içindeki bütün fertlerin bilgiye erişimini kolaylaştırarak, öğrenme, araştırma ve kültürel etkinliklere katılımını artırır. Bu sayede, kütüphaneler toplumun tüm kesimleri için bilgiye erişim merkezi haline gelir ve toplumsal kalkınmaya önemli katkılar sağlar. Bu masada, mevcut durum analizleri, başarılı uygulama örnekleri ve çözüm önerileri üzerinde durularak, kütüphanelerin engelsiz bir şekilde tasarlanması ve işletilmesi için yol haritaları oluşturulması hedeflenmiştir.

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı
15.04.2025 - Ankara

Son olarak, "**Açık Erişim**" masası, bilimsel araştırmaların ve araştırma verilerinin geniş kitlelere engelsiz bir şekilde ulaştırılmasının, sadece akademik ilerlemeyi değil, aynı zamanda toplumsal gelişimi de nasıl tetikleyebileceğini derinlemesine incelemiştir. Buradaki temel hedef, bilginin duvarlarını yıkarak, araştırmaların ve öğrenimin önündeki tüm engelleri kaldırmak ve bilimin evrensel dilini herkes için anlaşılır kılmak olmuştur. Açık erişim, bilimsel yayıncılığın geleceğini şekillendirirken, aynı zamanda eğitimde fırsat eşitliğini artırma, kamu yararını en üst seviyeye çıkarma ve yenilikçiliği teşvik etme gibi çok yönlü faydalar sunmaktadır. Bu masa, üniversitelerin açık erişim politikalarının gözden geçirilmesinden, teknolojik altyapısının iyileştirilmesine ve farkındalık oluşturma stratejilerine kadar geniş bir yelpazede çözümler üreterek, bilginin serbest akışını destekleyecek sürdürülebilir modeller ortaya koymayı amaçlamıştır.

Bu çalıştay, deneyimli akademisyen ve kütüphanecilerin bilgi ve tecrübelerini paylaşarak, ortak akıl üretmeleri için önemli bir fırsat sunmuştur. Birlikte geliştirilecek yenilikçi fikirlerin ve çözüm önerilerinin, üniversite kütüphanelerinin dijital çağda daha etkin, üretken ve kapsayıcı bir rol üstlenmesine önemli katkılar sağlayacağına olan inancımız tamdır.

Düzenleme Kurulu Adına

Prof. Dr. Salim PİLAV

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı
15.04.2025 - Ankara

ÇALIŞTAY HAKKINDA

Düzenleyenler

'Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri' çalıştayı 15.04.2025 tarihinde Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı ve İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Başkanlığı ile Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi iş birliğinde düzenlenmiştir. Çalıştay söz konusu tarihte Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesinde gerçekleştirilmiştir.

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Ali Cengiz KÖSEOĞLU Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Mustafa ORÇAN Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Rektör Yrd.

Ayhan TUĞLU T.C. Cumhurbaşkanlığı Kütüphaneler Daire Başkanı

Prof. Dr. Salim PİLAV Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İTBF BBY Bölüm Başkan V.

Dr. Öğr. Üyesi Müge AKBULUT Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İTBF BBY Bölüm Başkan Yrd.

Dr. Öğr. Üyesi Erdiñç ALACA Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İTBF BBY Bölüm Başkan Yrd.

Halil GÜRBÜZ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi Başkan V.

Başak ERYILMAZ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı Kütüphaneci

Yapay Zekâ ve Dijital İnsani Bilimler Oturumu

Moderatörler

Dr. Öğr. Üyesi Müge AKBULUT

Dr. Öğr. Üyesi Erdinç ALACA

Raportör

Esra TÜMER

Oturuma katkı sağlayanlar:

- Prof. Dr. Nevzat ÖZEL
- Doç. Dr. Tolga ÇAKMAK
- Doç. Dr. Latif İLTAR
- Dr. Meltem DİŞLİ
- Öğr. Gör. Evrim Doğa CANOOĞLU
- Özge AKBULUT
- E. Erdal AYDIN
- Ayhan BOZKURT
- Kader ÇELİK
- Elif ÖZTOP

GİRİŞ

Üniversite kütüphaneleri, bilgiye erişim ve öğrenme süreçlerinde köklü değişimlere yol açan yapay zekâ (YZ) teknolojilerinin ve dijital insani bilimler alanının kesişim noktasında kritik bir evrim geçirmektedir. Bu bağlamda gerçekleştirilen çalıştay, söz konusu kavramların derinlemesine anlaşılması ve kütüphanecilik pratiğindeki potansiyel etkilerinin sağlam bir zeminde tartışılması ihtiyacını açıkça ortaya koymuştur.

YZ'nin insan benzeri düşünme ve öğrenme yetenekleri, kütüphane hizmetlerinin sunulma biçimlerinde çığır açma potansiyeli taşımaktadır. Dijital öğrenmenin yaygınlaşmasıyla birlikte, YZ araçları bireylerin kişiselleştirilmiş öğrenme ve araştırma süreçlerinde giderek daha merkezi bir rol üstlenmektedir. Kütüphanelerin dijitalleştirilmiş koleksiyonlarının YZ mekanizmalarıyla entegrasyonu, bu kaynaklara erişimi ve bu kaynaklardan anlam çıkarma süreçlerini dönüştürme vaadi sunmaktadır. Ancak, bu entegrasyonun kültürel bağlamda uygun ve etik çerçevelerle gerçekleştirilmesi büyük önem arz etmektedir. Öte yandan dijital insani bilimler ise YZ'nin kültürel miras koleksiyonlarının analizi, sunumu ve kullanıcı etkileşimi için sunduğu benzersiz fırsatları gözler önüne sermektedir. Tarihi metinlerin çözümlenmesinden sanat eserleriyle etkileşimli deneyimler yaratmaya kadar uzanan çeşitli uygulamalar, kültürel mirasın anlaşılması ve korunmasında yeni ufuklar açmaktadır. Özellikle YZ destekli sohbet robotları aracılığıyla kültürel eserlerle kurulan etkileşim, kullanıcıların bu eserlerle daha derin ve kişisel bağlar kurmasına olanak tanıyarak kütüphanelerin kültürel misyonunu

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı 15.04.2025 - Ankara

güçlendirebilir. Bu gelişmeler, üniversite kütüphanelerinin sadece bilgi depoları olmanın ötesine geçerek, YZ ve dijital insani bilimler alanındaki yeniliklerin öncüsü ve uygulayıcısı olma potansiyelini ön plana çıkarmaktadır. Ancak, bu potansiyelin tam olarak gerçekleştirilebilmesi için bilgi profesyonellerinin (kütüphanecilerin) bu yeni teknolojilere adaptasyonu, uygun altyapı yatırımları ve etik ilkelerin titizlikle gözetilmesi gerekmektedir. Bu rapor, bu kritik dönüşüm sürecinde üniversite kütüphanelerinin üstlenmesi gereken hayati rolü ve atılması gereken adımları aydınlatması açısından önem taşımaktadır.

Dört farklı oturumda gerçekleştirilen çalıştayın “Yapay Zekâ ve Dijital İnsani Bilimler” oturumunda üniversite kütüphanelerinde yapay zekâ (YZ) uygulamalarının potansiyel etkileri ve beraberinde getirdiği felsefi, etik ve pratik sorunlar ele alınmış ve sorunlara ilişkin çözüm önerileri üzerine tartışılmıştır. Katılımcılar (akademisyenler ve kütüphaneciler) YZ'nin kütüphanelerin temel unsurları (bina, personel, bütçe, kullanıcı, koleksiyon, yönetim anlayışı, hizmet anlayışı, halkla ilişkiler uygulamaları, teknolojik olanaklar ve örgüt kültürü) üzerindeki olası etkilerini detaylı bir şekilde tartışmışlardır. Katılımcılar, YZ'nin bilgiye erişimi dönüştürme potansiyelini vurgulayarak, geçmişteki basit uygulamalardan günümüzdeki derinlemesine etkileşim imkânlarına dikkat çekmişlerdir. Kütüphanelerin sadece bilgi deposu olmanın ötesine geçerek yeni bir vizyonla YZ'den nasıl faydalanabileceği sorusu önemli bir tartışma noktası olmuştur. Özellikle kültürel miras koleksiyonlarının YZ algoritmaları için değerli bir veri kaynağı olduğu ve bu veriler üzerinden doğal dilde arama, metadeta erişimi ve eserlerle etkileşim gibi yenilikçi uygulamaların geliştirilebileceği somut örneklerle sunulmuştur. Bu oturumda YZ 13 farklı alt boyutla ilişkilendirilerek tartışılmıştır. Bu boyutlar:

- Felsefe
- Etik
- Hafıza/Unutuş
- Personel/Kütüphaneci
- Kullanıcı
- Bütçe
- Bina
- Koleksiyon/Derme
- Teknoloji
- Yönetim
- Hizmetler
- Halkla İlişkiler
- Örgüt Kültürü

YZ olgusunun *felsefi* boyutları, özellikle yaratıcılık, otantiklik ve sanat eseri kavramları üzerinden derinlemesine tartışılmıştır. YZ'nin şiir yazma, resim yapma gibi yaratıcı çıktılar üretmedeki şaşırtıcı yeteneği, bu ürünlerin gerçek bir yaratıcılık mı yoksa gelişmiş bir taklit mi olduğu sorusunu gündeme getirmiştir. Walter Benjamin'in aura kavramı referans alınarak, YZ tarafından üretilen eserlerin biriciklik, özgünlük ve sanat eserine özgü derinlik gibi niteliklere ne ölçüde sahip olduğu sorgulanmıştır. Bu bağlamda, YZ'nin ürettiği metin ve eserlerin otantikliği, insan yaratıcılığının kaynakları ve YZ'nin öğrenme süreçleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar, etik ve temsil sorunları ile hafıza ve unutulma kavramları çerçevesinde çeşitli perspektiflerden ele alınmıştır. YZ unsurunun kütüphanelerdeki uygulamalarına ilişkin *etik* boyut derinlemesine irdelenmiştir. Katılımcılar, YZ'nin bilgi sunumundaki potansiyel taraflılık sorunlarına odaklanarak, eğitildiği verilerdeki tarihsel önyargıların (ırkçılık, cinsiyetçilik vb.) yeniden üretilmesi ve yayılması riskini tartışmışlardır. YZ algoritmalarının hassas konulardaki yorumları, farklı perspektifleri ne ölçüde yansıtabileceği ve kullanıcıları belirli görüşlere

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı 15.04.2025 - Ankara

hapsedebilme potansiyeli sorgulanmıştır. Kütüphanecilerin bu etik zorluklarla nasıl başa çıkabileceği, YZ sistemlerinin önyargılarını yönetme stratejileri ve kullanıcıların güvenliği ile kişisel verilerinin korunması gibi konular önemle ele alınmıştır. Bu oturumda ayrıca, YZ teknolojilerinin kütüphaneler ve kültürel miras yönetimi üzerindeki *hafıza/unutuş* boyutu da ele alınmıştır. YZ'nin arşiv yönetimi ve dijitalleştirme süreçlerindeki potansiyeli vurgulanırken, algoritmaların gözden kaçırabileceği, önemsemeyebileceği veya algoritmalar tarafından işlenemeyecek koleksiyonlar, nadir diller ve kültürel unsurların kalıcı unutuluşa itilme riski tartışılmıştır. YZ'nin hangi kültürel miras unsurlarını önceliklendireceği ve bu kararların uzun vadeli etkileri, veri sahipliği, manipülasyon potansiyeli ve kütüphanelerin bu süreçteki rolü gibi kritik sorular çerçevesinde incelenmiştir. Ayrıca, veri paylaşımı, açık erişim, kurumsal iş birliği ve standartların önemi de hafıza/unutuş bağlamında değerlendirilmiştir.

YZ teknolojilerinin kütüphane *personelinin* rolleri, becerileri ve iş süreçleri üzerindeki potansiyel etkileri derinlemesine incelenmiştir. Katılımcılar, gelecekte kütüphanecilerden beklenen temel becerilerin analitik düşünme, problem çözme, yaratıcılık ve ekip çalışması gibi alanlara kayacağını öngörmektedirler. Teknik beceriler açısından ise veri yönetimi ve veri analizi yetkinliklerinin ön plana çıkacağı belirtilmiştir. YZ'nin rutin görevleri devralmasıyla birlikte, personelin daha uzmanlık gerektiren ve kullanıcı odaklı hizmetlere yoğunlaşabileceği vurgulanmıştır. Ancak, YZ'nin kataloglama gibi alanlardaki uygulamalarında güvenilirlik ve doğruluk sorunlarının yaşanabileceği ve bu nedenle insan denetiminin önemini koruyacağı ifade edilmiştir. Oturumda ayrıca, kütüphane personelinin YZ teknolojilerine adaptasyonu için sürekli eğitim ve mesleki gelişim programlarının gerekliliği ve bu alanda kurumsal ve bireysel inisiyatiflerin önemi tartışılmıştır.

Kütüphanelerin temel paydaşı olan *kullanıcıların* YZ teknolojileriyle nasıl etkileşim kurduğu, değişen ihtiyaçları ve bu ihtiyaçlara YZ aracılığıyla nasıl cevap verilebileceği kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Katılımcılar, aktif kullanıcı kitlesinin yanı sıra kütüphanelerle henüz etkileşim kurmamış veya kütüphaneden yeterince faydalanamayan potansiyel kullanıcı gruplarına ulaşmanın ve onların ihtiyaçlarını anlamının önemini vurgulamışlardır. YZ'nin mevcut kullanıcı verilerini analiz ederek erişim uçları sağlayabileceği, değişen ihtiyaçları öngörebileceği ve kişiselleştirilmiş hizmetler sunabileceği potansiyeli tartışılmıştır. Ayrıca, YZ'nin fiziksel kütüphane kullanımını teşvik etme, bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirme ve dezavantajlı kullanıcı grupları için erişilebilirliği artırma gibi konulardaki rolü de değerlendirilmiştir. Oturumda, kullanıcı odaklı bir yaklaşımla YZ'nin kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesinde önemli bir araç olabileceği genel kabul görmüştür.

YZ teknolojilerinin kütüphanelere entegrasyonunun *bütçe* yönetimi üzerindeki potansiyel etkileri ve bu entegrasyon için gerekli bütçe politikaları detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Katılımcılar, YZ uygulamalarının kütüphanelere kazandırılması ve etkin bir şekilde kullanılması için mevcut bütçe politikalarında değişikliklere gidilmesi veya ayrı bir bütçe alanı oluşturulmasının gerekliliğini vurgulamışlardır. YZ teknolojilerinin yüksek maliyeti, veri tabanı abonelikleri gibi mevcut büyük harcamalarla çakışabileceği ve bu durumun yeni fon kaynakları arayışını zorunlu kılabileceği belirtilmiştir. Bununla birlikte, YZ'nin uzun vadede personel maliyetlerinde tasarruf sağlayabileceği ve kaynak kullanımını optimize edebileceği potansiyeli de tartışılmıştır. Oturumda, YZ'nin kütüphanelerde sürdürülebilir bir şekilde uygulanabilmesi için stratejik bütçe planlamalarının ve ulusal düzeyde destek mekanizmalarının oluşturulmasının önemi üzerinde durulmuştur.

Oturumda ele alınan önemli bir unsur da kütüphane *binalarının* geleceği ve YZ teknolojilerinin bu yapılar üzerindeki potansiyel etkileri olmuştur. Katılımcılar, dijitalleşmenin etkisiyle fiziksel

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

kütüphane kullanımının azaldığına dikkat çekerken, YZ uygulamalarının bu durumu tersine çevirebilecek fırsatlar sunabileceği fikrini öne sürmüşlerdir. Özellikle sanat eserlerinin sergilenmesi ve kullanıcıların bu eserlerle etkileşime geçebilmesi gibi uygulamaların, fiziksel mekânların yeniden cazibe merkezi haline gelmesinde rol oynayabileceği belirtilmiştir. Değişen jenerasyonların beklentileri doğrultusunda, kütüphanelerin sadece basılı koleksiyonların saklandığı alanlar olmaktan çıkarak, kullanıcıların kendilerini sürecin bir parçası hissedebilecekleri sosyal etkileşim ve deneyim alanlarına dönüşmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda, YZ'nin kütüphane binalarının kullanımını engelleyici bir faktör mü yoksa yeni fırsatlar sunan bir araç mı olduğu sorusu tartışılmıştır.

Oturumda YZ teknolojilerinin kütüphane *koleksiyonları* üzerindeki potansiyel etkileri ve bu alandaki fırsatlar ile zorluklar da detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Katılımcılar, YZ'nin koleksiyon geliştirme süreçlerinden erişime, kataloglamadan korumaya kadar pek çok alanda dönüştürücü bir rol oynayabileceğine dikkat çekmişlerdir. Özellikle YZ'nin büyük veri analizi yetenekleri sayesinde, kullanıcı ihtiyaçlarının daha derinlemesine anlaşılabilmesi, kişiselleştirilmiş öneri sistemlerinin geliştirilebileceği ve koleksiyonların daha etkin bir şekilde yönetilebileceği vurgulanmıştır. Bununla birlikte, YZ algoritmalarının önyargıları, veri kalitesi sorunları ve kültürel mirasın temsili gibi etik ve pratik zorlukların da göz önünde bulundurulması gerektiği ifade edilmiştir. Toplantıda, YZ'nin kütüphane koleksiyonlarının geleceği için hem önemli bir araç hem de dikkatli bir şekilde ele alınması gereken bir olgu olduğu genel kabul görmüştür.

Oturumda kütüphanelerin *teknolojik altyapısı* ve YZ teknolojilerinin bu altyapıyla ilişkisi detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Katılımcılar, üniversite kütüphanelerinin mevcut teknolojik altyapısının YZ uygulamalarının entegrasyonu ve kullanımı açısından potansiyel zorluklar yaratabileceğine dikkat çekmişlerdir. Bu zorluklar hem maddi kaynakların gerekliliği hem de mevcut altyapının YZ'nin ihtiyaç duyduğu işlem gücü ve veri depolama kapasitesi açısından yetersiz kalabileceği endişelerini içermektedir. Özellikle bulut bilişim teknolojilerinin henüz yeterince yaygınlaşmamış olması ve akademik bağlamda özel bir bilişim ağının eksikliği vurgulanmıştır. Bu bağlamda, YZ teknolojilerinin kütüphanelerde etkin bir şekilde kullanılabilmesi için ulusal düzeyde stratejik planlamaların ve kamu politikalarının oluşturulmasının önemi üzerinde durulmuştur.

Oturumda kütüphanelerde YZ entegrasyonunun önündeki en önemli engellerden birinin mevcut *yönetim* anlayışı olduğu vurgulanmıştır. Katılımcılar, geleneksel, hiyerarşik ve risk almaktan kaçınan yönetim yaklaşımlarının, YZ gibi yenilikçi teknolojilerin benimsenmesini ve etkin bir şekilde kullanılmasını zorlaştırdığını belirtmişlerdir. Özellikle alan dışı yöneticilerin atanması ve karar alma süreçlerindeki bürokratik engeller, kütüphanelerin YZ çağının gerektirdiği dönüşümü gerçekleştirmesini güçleştiren temel sorunlar olarak tanımlanmıştır. Oturumda, YZ'nin kütüphanelerde başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için yönetim anlayışında köklü bir değişimin, liderlik vasıflarına sahip yöneticilerin ön plana çıkmasının ve bilgi yönetimi odaklı yaklaşımların benimsenmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Oturumda kütüphanelerin temel işlevi olan *hizmet* sunma anlayışının, değişen toplumsal yapılar ve kullanıcı talepleri doğrultusunda yeniden şekillenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Katılımcılar, geleneksel hizmet modellerinin tekrarı yerine, YZ teknolojilerinden yararlanarak daha yenilikçi ve kullanıcı odaklı hizmetlerin tasarlanabileceği konusunda fikir birliğine varmışlardır. YZ'nin kütüphane personelinin üzerindeki rutin iş yükünü azaltarak, personelin daha katma değerli ve yaratıcı hizmetler geliştirmesine olanak tanıyacağı öngörülmektedir. Bu

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı 15.04.2025 - Ankara

bağlamda, YZ'nin kütüphanelerde yenilikçiliği/yenileşimi destekleyici ve hizmet anlayışını dönüştürücü bir rol oynayabileceği tartışılmıştır.

Oturumda kütüphanelerin toplumsal görünürlüğünü artırma ve hizmetlerini etkili bir şekilde tanıtmada *halkla ilişkilerin* önemi ve YZ teknolojilerinin bu alana getirebileceği yenilikler de detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Katılımcılar, geleneksel halkla ilişkiler yaklaşımlarının ötesine geçerek, YZ'nin kişiselleştirilmiş hizmetler sunma, hedef kitleye yönelik içerik üretme ve daha geniş kitlelere ulaşma potansiyelini vurgulamışlardır. Özellikle kullanıcı davranışlarının analizi, sosyal medya stratejileri ve etkileşimli içerik oluşturma gibi alanlarda YZ'den nasıl faydalanılabileceği tartışılmıştır. Oturumda, kütüphanelerin değişen toplumsal dinamiklere ve yeni neslin beklentilerine uyum sağlayabilmesi için YZ destekli halkla ilişkiler uygulamalarının kaçınılmaz olduğu ve bu alanda yaratıcı ve etkili stratejiler geliştirilmesi gerektiği genel kabul görmüştür.

Örgüt kültürü, YZ'nin kütüphanelerde benimsenmesi ve kütüphanelerin kurumsal sürekliliği, etkinliği ve verimliliği açısından kritik bir faktör olarak değerlendirilmiştir. Yöneticilerin teknolojik yeniliklere öncülük etmesi, personelin eğitimi ve rutin işlerin otomasyonu gibi konular örgüt kültürüyle yakından ilişkilidir. YZ teknolojilerinin örgüt kültürünün bir unsuru olarak düşünülmesi ve gelecek nesillere YZ odaklı daha çalışılabilir örgütler bırakabilme noktasındaki endişeler ve çözüm önerileri üzerinde tartışılmıştır.

“Yapay Zekâ ve Dijital İnsani Bilimler” oturumu kapsamında tartışılan her bir boyutla ilgili elde edilen sonuçlar ve sonuçlardan yola çıkarak geliştirilen öneriler aşağıda sıralanmaktadır.

SONUÇLAR

Felsefi boyut ile ilgili sonuçlar:

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı 15.04.2025 - Ankara

- YZ'nin ürettiği şiir, resim gibi çıktılar, insan yaratıcılığının taklidi olarak değerlendirilmekte olup bu ürünlerin tam anlamıyla otantik ve özgün sanat eserleri olup olmadığı tartışmalıdır. İnsan sanatına özgü duygu, hayal gücü ve biriciklik gibi niteliklerin YZ tarafından ne ölçüde yansıtılabildiği belirsizliğini korumaktadır.
- YZ, büyük veri setleri ve pekiştirmeli öğrenme gibi mekanizmalar aracılığıyla öğrenmekte ve insan girdileri bu öğrenme sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Kullanıcıların YZ ile etkileşim biçimleri, YZ'nin çıktılarını ve davranışlarını şekillendirebilmektedir.
- YZ modellerinin performansı ve ürettiği çıktılarının niteliği, kullanılan veri setlerinin büyüklüğü, çeşitliliği ve kalitesi ile yakından ilişkilidir. Büyük ölçekli YZ modellerinin geliştirilmesi önemli yatırımlar gerektirmektedir ve bu alanda küresel bir rekabet söz konusudur.
- YZ'nin doğrudan özgün sanat eseri üretip üretemeyeceği tartışılırken, YZ araçlarının sanatçıların yaratıcı süreçlerinde kullanılarak özgün dijital sanat eserlerinin ortaya çıkabileceği kabul görmektedir. YZ, sanatsal ifade için yeni araçlar ve yöntemler sunmaktadır.
- Kullanıcılar, YZ tarafından üretilen içeriklerde insan yaratıcılığının bir taklidini algılamaktadır. YZ'nin duygusal derinlik ve özgünlük açısından insan sanatının yerini alıp alamayacağı konusunda şüpheler bulunmaktadır. Ancak, YZ'nin veri ilişkilendirme ve öğrenme yeteneklerinin zamanla bu algıyı değiştirebileceği de olası görülmektedir.
- Mevcut YZ modelleri büyük ölçüde istatistiksel analizlere dayanmakta ve en uyumlu sonuçları üretmeye odaklanmaktadır. Anlamsal derinlik ve bağlamsal anlayış konusunda insan bilişinin karmaşıklığına henüz ulaşamamıştır.
- YZ'nin tamamen özgün eserler üretebileceği düşünülmemektedir. YZ'nin çıktıları her zaman insan tarafından sağlanan verilere ve programlamaya bağlı kalacaktır. İnsan yaratıcılığına özgü duygusal ifade ve öznel deneyimlerin YZ tarafından tam olarak yansıtılması beklenmemektedir.

Etik boyutu ile ilgili sonuçlar:

- YZ, eğitildiği verilerdeki tarihsel ve toplumsal önyargıları öğrenerek yeniden üretebilir ve yayabilir. Bu durum, bilgi sunumunda taraflılığa ve ayrımcılığa yol açma potansiyeli taşımaktadır.
- Kütüphanelerin (özellikle devlet ve kurum kütüphanelerinin) etik konulardaki duruşu, bağlı bulundukları kuruluşların politikalarıyla şekillenebilmektedir. Bu durum, kütüphanecilerin etik karar alma süreçlerinde özerkliklerini sınırlandırabilir.
- YZ'nin bilgiyi anlamlandırma ve tanımlama süreçlerinde ülkelerin stratejik çıkarları ve değer yargıları etkili olabilir. Bu durum, farklı kültürel ve politik bağlamlarda YZ çıktılarının farklılık göstermesine neden olabilir.
- Neyin kültürel miras olarak kabul edildiği ve koleksiyonlara dâhil edildiği, zaman içinde değişen politikalar ve yaklaşımlar nedeniyle YZ'nin eğitildiği veri setlerini etkileyebilir.
- Kütüphanelerin koleksiyonlarına dâhil ettiği ticari YZ araçlarının içeriği ve önyargıları üzerinde tam kontrol sağlanamayabilir. Bu durum, kullanıcılar için etik riskler oluşturabilir.
- YZ uygulamalarının kullanımı sırasında kullanıcıların kişisel verilerinin güvenliği ve gizliliği ile ilgili etik kaygılar bulunmaktadır. Özellikle promptlar aracılığıyla sağlanan verilerin korunması önem arz etmektedir.
- YZ uygulamalarının yanlış veya zararlı çıktılar üretmesi durumunda kütüphanelerin yasal sorumluluğu konusunda henüz net bir çerçeve bulunmamaktadır.

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

- YZ sistemlerinin karar alma süreçlerinin şeffaf olmaması ("kara kutu" sorunu), etik sorunların tespitini ve çözümünü zorlaştırmaktadır.

Hafıza/Unutuş boyutu ile ilgili sonuçlar:

- YZ algoritmaları, eğitildikleri veri setlerine bağlı olarak kültürel mirası seçici bir şekilde hatırlayabilir veya göz ardı edebilir. Veri eksikliği olan nadir diller, az temsil edilen kültürler veya dijitalleştirilemeyen formatlardaki miras unsurları kalıcı unutuluşa itilebilir.
- YZ sistemlerinin hangi kültürel bilgileri önceliklendireceği ve nasıl işleyeceği, bu teknolojiyi sağlayan ülkelerin, kuruluşların ve algoritmaların tasarımcılarının yönlendirmesiyle şekillenebilir. Bu durum, kültürel mirasın küresel ölçekte temsilinde eşitsizliklere yol açabilir.
- YZ modelleri, eğitildikleri verilere göre belirli ideolojileri veya bakış açılarını destekleyecek şekilde yönlendirilebilir. Bu durum, kültürel mirasın taraflı bir şekilde sunulması ve manipüle edilmesi riskini beraberinde getirir.
- Kütüphane kullanım istatistikleri ve kültürel miras koleksiyonlarına ilişkin detaylı verilerin paylaşılamaması, YZ araştırmalarının ve kültürel mirasın daha geniş kitlelere ulaşmasının önünde önemli bir engel teşkil etmektedir.
- Kültürel mirasın korunması ve YZ tarafından doğru bir şekilde işlenebilmesi için açık erişim ve açık bilim prensiplerinin benimsenmesi ve veri paylaşımının teşvik edilmesi gerekmektedir.
- Kütüphaneler ve diğer kültürel miras kurumları arasında veri paylaşımı ve iş birliği konusunda yetersizlikler bulunmaktadır. Ayrıca, dijitalleştirme ve veri yönetimi için ulusal düzeyde standartların olmaması, bilgi kaybına ve tekrarlayan çalışmalara yol açmaktadır.
- Özellikle yazma eserler gibi uzmanlık gerektiren koleksiyonların üst veri düzeyinde bile doğru bir şekilde tanımlanabilmesi için yeterli sayıda uzman personel bulunmamaktadır. Bu durum, kültürel mirasın YZ tarafından etkin bir şekilde işlenmesini zorlaştırmaktadır.
- YZ'nin metin okuma ve anlama yeteneklerindeki gelişmeler (örneğin eski yazıların okunabilmesi), dijitalleştirilemeyen veya erişilemeyen kültürel miras unsurlarının gelecekte erişilebilir hale gelmesi için umut vadetmektedir.
- Veri paylaşımı sırasında kişisel verilerin korunması ve anonimleştirilmesi gibi etik konulara dikkat edilmesi gerekmektedir.
- Kütüphanelerin YZ teknolojilerini kültürel mirası koruma ve erişime açma amacıyla nasıl entegre edeceğine dair merkezi standartlar ve yol haritaları oluşturulmalıdır.

Personel ile ilgili sonuçlar:

- Gelecekte kütüphanecilerden beklenen temel beceriler arasında programlama bilgisinden ziyade analitik düşünme, problem çözme, yaratıcılık ve ekip çalışması ön plana çıkmaktadır.
- Veri yönetimi, veri analizi ve veri bilimi becerileri, kütüphane personelinin dijitalleşen dünyada sahip olması gereken önemli yetkinliklerdir.
- YZ, kütüphane personelinin rutin iş yükünü azaltarak onların daha katma değerli ve kullanıcı odaklı hizmetler geliştirmesine olanak tanıyabilir.
- YZ'nin sunum hazırlama gibi görevlerde personelden daha etkili sonuçlar verebildiği örnekler, YZ'nin iş süreçlerindeki potansiyelini göstermektedir.

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

- YZ, personelin üretkenliğini artırabilir, öğrenme hızını yükseltebilir ve yaratıcılığı tetikleyebilir, ancak bu etkiler bireysel öğrenme merakına göre değişiklik gösterebilir.
- Kullanıcı beklentilerinin değişmesi (özellikle Z kuşağı), kütüphane personelinin yeni hizmet anlayışlarına ve teknolojik adaptasyona zorlamaktadır.
- YZ'nin sosyal medya yönetimi gibi alanlarda personel için zaman tasarrufu sağladığı ve daha etkili iletişim stratejileri geliştirmeye yardımcı olduğu görülmektedir.
- YZ uygulamalarının etkinliği, personelin bu teknolojileri anlama ve doğru yönlendirme becerisine bağlıdır.
- YZ'nin kataloglama gibi teknik süreçlerde kullanımı, veri doğruluğu ve güvenilirliği konusunda şüpheler yaratabilmekte ve insan denetiminin gerekliliğini ortaya koymaktadır.
- Farklı kütüphanelerdeki kataloglama standartları ve uygulamalarındaki farklılıklar, YZ tabanlı kataloglama araçlarının genel başarısını sınırlayabilmektedir.
- Kütüphaneler arası standartların olmaması ve farklı kataloglama yaklaşımları, YZ tabanlı sistemlerin entegrasyonunu zorlaştırabilmektedir.
- Kütüphane personelinin YZ teknolojilerine adaptasyonu için sistematik ve sürekli eğitim programlarına ihtiyaç vardır.
- Kütüphanecilik mesleğinin kendine özgü felsefesi, YZ gibi teknolojik unsurların tamamen yerini almasını zorlaştırmaktadır.
- Bilginin formatından bağımsız olarak doğru bilgiye erişimi sağlama ve kullanıcıları yönlendirme becerisi, kütüphanecilerin temel rolünü korumaktadır.
- YZ ile ilgili yeni lisans bölümlerinin açılması, gelecekte kütüphanelerde bu alanda uzmanlaşmış personel ihtiyacını artırabilir.
- YZ, doğru bilgiye ve doğru kaynağa erişim konusunda kütüphane personelinin yeni roller üstlenmesine olanak tanıyabilir.

Kullanıcı unsuru ile ilgili sonuçlar:

- Kütüphanelerin aktif kullanıcı kitlesinin yanı sıra, potansiyel kullanıcı gruplarına ulaşmak ve onların ihtiyaçlarını anlamak büyük önem taşımaktadır. YZ, mevcut kullanıcı verilerini analiz ederek potansiyel kullanıcıların ilgi alanlarını ve ihtiyaçlarını belirlemede ve onlara yönelik erişim stratejileri geliştirmede yardımcı olabilir.
- Fiziksel kütüphane kullanımı azalırken, YZ destekli bilgi üretim atölyeleri ve etkileşimli öğrenme ortamları fiziksel mekânların yeniden cazip hale gelmesini sağlayabilir.
- Kullanıcı deneyimi (User Experience - UX) ve kullanıcı arayüzü (User Interface - UI) uzmanları, kütüphane web sitelerinin, otomasyon sistemlerinin ve fiziksel mekânların kullanıcı dostu bir şekilde tasarlanmasında önemli bir rol oynamaktadır.
- YZ, kullanıcıların arama alışkanlıklarını analiz ederek kişiselleştirilmiş öneri sistemleri ve araştırma asistanları oluşturulmasına olanak tanır.
- Kullanıcıların arama sorgularının analizi, koleksiyon ihtiyaçlarını belirlemede ve doğru kaynaklara yatırım yapmada kütüphanelere rehberlik edebilir.
- YZ, ücretli akademik veri tabanlarına kampüs erişimi sağlayarak, kullanıcıların bilgiye erişimini kolaylaştırabilir.
- Dijital insani bilimler alanındaki kullanıcılar, kültürel miras koleksiyonlarına makinelerce işlenebilir formatta erişim talep etmektedirler.
- YZ, dil çevirisi ve seslendirme gibi özellikler sunarak dezavantajlı kullanıcı gruplarının kütüphane kaynaklarına erişimini kolaylaştırabilir.
- Engelli kullanıcı gruplarının farklı ihtiyaçlarının belirlenmesi ve YZ destekli erişilebilirlik çözümlerinin sunulması önem taşımaktadır.

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

- Kütüphanecilerin, farklı kullanıcı gruplarını ve onların özel ihtiyaçlarını doğru bir şekilde tanımlaması, etkili hizmet sunumu için temel bir gerekliliktir.

Bütçe ile ilgili sonuçlar:

- Üniversite kütüphane bütçelerindeki yıllık artışlar genellikle sınırlı olup YZ teknolojilerinin yüksek maliyeti mevcut bütçeleri zorlayabilir.
- YZ tabanlı arama motorları ve diğer uygulamalar önemli bütçe kaynakları gerektirebilir ve mevcut veri tabanı abonelikleri gibi büyük harcamalarla rekabet edebilir.
- YZ'nin etkin kullanımı için gerekli olan veri, genellikle abonelik gerektiren veri tabanlarından sağlanmakta olup bu durum ek bütçe ihtiyacını doğurabilir.
- Kullanım istatistikleri, veri tabanı aboneliklerinin maliyet etkinliği konusunda kesin sonuçlar vermemekte ve bu alanda daha gelişmiş analiz yöntemlerine ihtiyaç duyulmaktadır.
- Özel üniversitelerin YZ araçlarına yatırım yaparak bu alanda hizmet vermeye başlaması, devlet üniversiteleri ile arasında dijital uçurum yaratabilir ve bu uçurumu derinleştirebilir.
- Uzun vadede YZ'nin bazı personel görevlerini (kataloglama, danışma vb.) devralması, personel maliyetlerinde potansiyel tasarruf sağlayabilir.

Bina ile ilgili sonuçlar:

- Dijitalleşme ve elektronik kaynaklara yönelim, fiziksel kütüphane kullanımında belirgin bir azalmaya neden olmaktadır.
- YZ teknolojileri, özellikle doğal dil işleme gibi alanlarda, çocukların ve gençlerin ilgisini çekerek kütüphanelerle etkileşimlerini artırma potansiyeline sahiptir.
- YZ destekli uygulamalar (yüz mimiklerine göre duygu analizi ve kitap/film tavsiyesi gibi), kullanıcıların kütüphane deneyimini kişiselleştirerek fiziksel mekânlara olan ilgiyi yeniden canlandırabilir.
- Kütüphane binalarının geleceği için eğitim atölyeleri, sosyal etkileşim alanları ve "makerspace" gibi farklı işlevlere sahip mekânlar oluşturulması önem taşımaktadır.
- Sergi alanları, özellikle tekil koleksiyonlara sahip kütüphaneler için, dijital içeriklerin sergilenmesi ve koleksiyonun değerinin ön plana çıkarılması açısından önemli bir potansiyel sunmaktadır. Müzelerdeki YZ destekli etkileşimli sergi uygulamaları kütüphaneler için örnek teşkil edebilir.
- Gelecekte kütüphane binalarının, kitap depoları olmaktan ziyade sosyalleşme ve çeşitli ihtiyaçları giderme odaklı mekanlar olarak tasarlanması öngörülmektedir. Koleksiyon bazlı sergiler de fiziksel mekanların cazibesini artırabilir.

Koleksiyonla ilgili sonuçlar:

- YZ, kütüphane koleksiyonlarının geliştirilmesi sürecinde kullanıcı davranışlarını analiz ederek daha bilinçli satın alma kararları alınmasına yardımcı olabilir.
- YZ tabanlı öneri sistemleri, kullanıcıların ilgi alanlarına ve geçmiş etkileşimlerine göre kişiselleştirilmiş içerik önerileri sunarak koleksiyonların daha etkin kullanımını sağlayabilir.
- YZ, kataloglama süreçlerini hızlandırabilir ve otomatikleştirebilir, ancak YZ tarafından üretilen katalog kayıtlarının doğruluğunun uzmanlar tarafından denetlenmesi gereklidir.
- YZ, dijitalleştirilmiş koleksiyonların erişilebilirliğini artırabilir; örneğin, optik karakter tanıma (OCR) ve doğal dil işleme (NLP) teknolojileri sayesinde metin tabanlı olmayan materyallerde arama yapılabilir hale gelebilir.

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

- YZ, kültürel miras koleksiyonlarının korunması ve anlaşılmasına katkıda bulunabilir; örneğin, eserlerin yıpranma durumunu analiz edebilir veya farklı dillerdeki metinleri otomatik olarak çevirebilir.
- YZ algoritmalarının eğitildiği veri setlerindeki önyargılar, koleksiyonların temsili ve erişimi konusunda sorunlara yol açabilir; bu nedenle algoritmaların adil ve kapsayıcı olması için çaba gösterilmelidir.
- YZ'nin koleksiyonlardaki bilgi boşluklarını ve eksiklikleri tespit etme potansiyeli bulunmaktadır, bu da koleksiyon geliştirme stratejilerine rehberlik edebilir.
- Gelecekte YZ, farklı formatlardaki (metin, görüntü, ses, video) koleksiyonları entegre ederek daha zengin ve etkileşimli kullanıcı deneyimleri sunabilir.
- Kütüphane kataloglarında bulunamayan kitapların tespiti ve bu verilerin koleksiyon geliştirme süreçlerinde kullanılması, YZ ile daha etkin hale getirilebilir.
- Veri tabanı şirketlerinin YZ mekanizmalarıyla veri tabanlarını güçlendirmesi, makalelerle sohbet etme veya makaleleri farklı öğrenme kaynaklarına dönüştürme gibi yeni erişim mekanizmalarını ortaya çıkarmaktadır.
- YZ'nin koleksiyonların kullanım istatistiklerini analiz ederek, kaynakların etkinliği ve kullanıcı ihtiyaçları hakkında değerli bilgiler sağlaması mümkündür.

Teknoloji odaklı sonuçlar:

- Üniversite kütüphanelerinin mevcut teknolojik altyapısı, gelişmiş YZ uygulamalarının entegrasyonu için yeterli olmayabilir.
- YZ uygulamalarının kullanımı, ek donanım, yazılım ve bakım maliyetleri gerektirebilir, bu da kütüphaneler için maddi bir zorluk oluşturabilir.
- Bulut bilişim teknolojileri, YZ uygulamaları için gerekli altyapıyı sağlama potansiyeline sahip olsa da, Türkiye'deki kütüphanelerde bu teknolojilerin benimsenme düzeyi henüz düşüktür.
- Akademik bağlamda özel bir bilişim ağının eksikliği, üniversitelerin büyük veri analizi ve gelişmiş YZ modellerini eğitme kapasitesini sınırlayabilir.
- Ulusal düzeyde YZ stratejilerinin ve kamu politikalarının eksikliği, kütüphanelerin bu teknolojileri benimseme ve kullanma süreçlerinde belirsizliklere yol açabilir.
- Yöneticilerin teknolojik altyapı ve YZ teknolojileri konusundaki bilgi eksikliği, doğru yatırım kararlarının alınmasını engelleyebilir.
- Veri merkezlerinin konumu ve yönetimi konusundaki belirsizlikler (yabancı veri merkezlerine bağımlılık vb.) uzun vadeli stratejik planlamalar açısından riskler oluşturabilir.
- Altyapının iyileştirilmesi ve YZ teknolojilerinin etkin kullanımı için ideal bir bilişim altyapısının oluşturulması gerekmektedir.

Halkla ilişkiler odaklı sonuçlar:

- Geleneksel halkla ilişkiler uygulamalarının (yerel basın, tanıtım ürünleri vb.) yanı sıra, YZ teknolojileri kütüphanelerin topluma açılmasında ve hizmetlerini tanıtmada yeni boyutlar sunmaktadır.
- YZ, kullanıcıların otomasyon sistemlerindeki verilerini analiz ederek kişiselleştirilmiş geri bildirimler ve öneriler sunulmasına olanak tanıyarak aidiyet duygusunu güçlendirebilir.
- Potansiyel kullanıcı kitlesine ulaşmak için sosyal medya içerik analizi, duygu analizi ve hedefli reklam stratejileri gibi YZ araçlarından yararlanılabilir.

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

- Z kuşağı gibi yeni nesillerin sosyal medyayı yoğun olarak kullanması, kütüphanelerin bu platformlarda aktif ve ilgi çekici içeriklerle yer almasının önemini artırmaktadır.
- Kütüphanelerin toplum nezdindeki imaj sorunu, YZ destekli yaratıcı ve şaşırtıcı halkla ilişkiler uygulamalarıyla olumlu yönde değiştirilebilir.
- Sosyal medya üzerinden kullanıcı geri bildirimlerinin hızlı bir şekilde alınabilmesi, kütüphane hizmetlerinin kullanıcı ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesine olanak tanır.
- Yönetim anlayışının değişimi ve kullanıcı odaklı yaklaşımların benimsenmesi, etkili halkla ilişkiler stratejilerinin uygulanması için kritik öneme sahiptir.
- Görselleştirme ve hikaye anlatımı (storytelling) teknikleri, YZ destekli etkileşimli infografikler ve görsel veri sunumlarıyla kütüphane hizmetlerinin daha çekici hale getirilmesinde önemli bir rol oynayabilir.
- Chatbotlar gibi YZ uygulamaları, kütüphane hizmetlerinin 7/24 erişilebilir olduğunu vurgulayarak farkındalığı artırabilir.
- Hedef kitlenin ihtiyaçlarını anlamak ve buna yönelik stratejiler geliştirmek, etkili halkla ilişkiler çalışmalarının temelini oluşturmaktadır.
- Yeni neslin öğrenme ve etkileşim beklentilerini karşılayacak fiziksel mekân düzenlemeleri ve hizmet anlayışları, kütüphanelerin çekiciliğini artırabilir.

Yönetim anlayışı ile ilgili sonuçlar:

- Geleneksel yönetim anlayışı, YZ teknolojilerinin kütüphanelere entegrasyonu konusunda önemli bir engel teşkil etmektedir.
- Alan dışı yöneticilerin atanması, YZ gibi uzmanlık gerektiren konularda yanlış kararlara ve dirençle yol açabilmektedir.
- Karar alma süreçlerindeki bürokratik engeller ve risk alma çekincesi, teknolojik yeniliklerin benimsenmesini yavaşlatmaktadır.
- Yöneticilerin YZ ve ilgili teknolojiler konusundaki bilgi eksikliği, doğru stratejilerin geliştirilmesini ve uygulanmasını zorlaştırmaktadır.
- Mevcut mevzuatın bazı hükümleri (yönetici atama kriterleri vb.), YZ çağının gerektirdiği niteliklere sahip yöneticilerin atanmasını zorlaştırabilmektedir.
- Kütüphanecilik alanındaki meslek örgütlerinin ve sivil toplum kuruluşlarının, yönetim anlayışındaki sorunları ve çözüm önerilerini daha güçlü bir şekilde dile getirmesi gerekmektedir.
- Yöneticilik ve liderlik kavramları arasındaki farkın yeterince anlaşılmaması, kütüphanelerde vizyoner ve değişim odaklı liderlerin eksikliğine yol açabilmektedir.
- Yöneticilerin bilgi yönetimi süreçlerine yeterince dahil olmaması, kütüphanelerin stratejik kararlar almasını ve etkin hizmetler sunmasını zorlaştırabilmektedir.

Hizmet anlayışına yönelik sonuçlar:

- YZ, kütüphane personelinin rutin görevlerini (raf düzenleme, kataloglama vb.) otomatikleştirerek zaman ve kaynak tasarrufu sağlayabilir.
- Personelin üzerindeki iş yükünün azalması, daha fazla kullanıcı odaklı ve yenilikçi hizmetlerin tasarlanması için fırsatlar yaratır. Personelin rutin işlerden arınması, onların daha uzmanlık gerektiren alanlara (referans kütüphaneciliği, konu uzmanlığı, kişiselleştirilmiş bilgi hizmetleri) odaklanmasına olanak tanır.
- YZ tabanlı sistemler (chatbotlar, bilgi ekranları vb.), temel kullanıcı sorularını yanıtlayarak danışma hizmetlerinde insan personel üzerindeki baskıyı azaltabilir.

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı 15.04.2025 - Ankara

- YZ, açık raf sistemlerinin bazı dezavantajlarını (kayıp kitaplar, yanlış yerleştirme vb.) giderebilecek otomatik depolama ve erişim sistemlerinin yaygınlaşmasına katkıda bulunabilir.
- Katalog tarama sistemleriyle entegre otomatik kitap erişim sistemleri, kullanıcıların fiziksel koleksiyonlara erişimini kolaylaştırabilir ve kütüphane mekânlarının kullanımını değiştirebilir.
- YZ, bilgiye erişimi kolaylaştıracak becerilerin kazanılması ve bilginin nerede olduğundan bağımsız olarak kullanıcıya ulaştırılması konusunda kütüphanelere destek olabilir.
- Mevcut insan sermayesinin, gelişen teknoloji ve değişen kullanıcı ihtiyaçlarına göre daha etkin ve etkili bir şekilde kullanılması gerekmektedir.

Örgüt kültürü odaklı sonuçlar:

- Örgüt kültürünün değişime dirençli olması, YZ gibi yeniliklerin kütüphanelerde yaygınlaşmasını olumsuz etkileyebilir. Bu bağlamda, örgüt bazlı kültürel analiz yapılarak mevcut ve hedeflenen örgüt kültürü ortaya konulmalı ve hedeflenen/ideal örgüt kültürünün oluşturulmasına öncelik verilmelidir.
- Yeni mezun kütüphanecilerin örgüt kültürüne adaptasyonu ve beklentilerinin karşılanması, YZ entegrasyon sürecinde kritik bir faktördür. Teknolojik yeniliklere açık ve dinamik bir örgüt kültürü, yeni nesil profesyonellerin kuruma bağlılığını artırabilir.
- Yöneticilerin teknolojik yeniliklere öncülük etme ve bu konuda bilgi sahibi olma gerekliliği belirgindir. Liderlik vasıflarına sahip yöneticiler, örgütü YZ odaklı dönüşüm sürecinde etkin bir şekilde yönlendirebilir ve personeli motive edebilir.
- YZ ve otomasyonun rutin işleri devralması, kütüphanecilere daha uzmanlık gerektiren bilgi hizmetlerine odaklanma fırsatı sunmaktadır. Bu durum, örgüt içinde yeni rollerin ve uzmanlık alanlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilir.
- YZ destekli otomatik depolama sistemlerinin yaygınlaşması ve bulut bilişim gibi teknolojilere geçiş, kütüphane mekanlarının ve teknolojik altyapısının yeniden değerlendirilmesini gerektirecektir. Örgüt kültürünün bu değişimlere esnek ve uyumlu bir yaklaşım sergilemesi önemlidir.
- Yöneticilerin karar verme süreçlerindeki çekinceler ve risk almama eğilimleri, teknolojik yeniliklerin benimsenmesini engelleyebilir. İnovasyonu teşvik eden ve kontrollü risk almayı destekleyen bir örgüt kültürü, YZ entegrasyonunu hızlandırabilir.
- Kütüphanelerin bilgi yönetimi odaklı bir yaklaşımla YZ süreçlerini benimsemesi ve yöneticilerin bu süreçlere aktif katılımı, örgüt kültürünün bilgi odaklı ve işbirlikçi bir yapıya dönüşmesine katkı sağlayabilir.
- YZ teknolojilerinin sürekli gelişimi, kütüphane personelinin ve yöneticilerinin sürekli öğrenme ve gelişimini zorunlu kılmaktadır. Öğrenmeyi teşvik eden ve destekleyen bir örgüt kültürü, YZ adaptasyonunun başarısı için hayati öneme sahiptir.

ÖNERİLER

Felsefi boyut ile ilgili öneriler:

- YZ'nin yaratıcılık potansiyeli ve sınırları üzerine felsefi ve etik tartışmaların disiplinlerarası bir yaklaşımla sürdürülmesi teşvik edilmelidir.
- YZ modellerinin öğrenme süreçlerinin ve insan etkileşiminin YZ çıktıları üzerindeki etkilerinin daha iyi anlaşılması için araştırmalar yapılmalıdır.

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

- Türkiye'ye özgü kültürel ve sanatsal verilerin kullanıldığı YZ modellerinin geliştirilmesi desteklenmeli ve bu modellerin özgünlük ve kültürel bağlam açısından değerlendirilmesi sağlanmalıdır.
- Sanatçılar ve YZ uzmanları arasındaki iş birliği teşvik edilerek, YZ'nin sanatsal yaratıcılık süreçlerinde nasıl kullanılabileceğine dair yeni yöntemler keşfedilmelidir.
- Kullanıcıların YZ tarafından üretilen içeriğe yönelik algıları ve beklentileri üzerine araştırmalar yapılmalı ve bu algıların YZ geliştirme süreçlerine yansıtılması sağlanmalıdır.
- YZ modellerinin anlamsal derinlik ve bağlamsal anlayış yeteneklerinin geliştirilmesi için doğal dil işleme ve semantik analiz alanlarındaki araştırmalar desteklenmelidir.
- YZ'nin özgünlüğü ve insan yaratıcılığı arasındaki ilişkiye dair felsefi temelli çalışmalar yapılarak, YZ'nin sanattaki rolü ve geleceği üzerine etik çerçeveler oluşturulmalıdır.
- Kütüphaneler, YZ teknolojilerini kullanarak kültürel ve sanatsal koleksiyonlara yeni erişim ve etkileşim olanakları sunarken, bu teknolojilerin felsefi ve etik boyutlarını da dikkate almalıdır.
- YZ okuryazarlığı eğitimleri aracılığıyla kullanıcıların YZ'nin yetenekleri ve sınırlılıkları hakkında bilinçlenmesi sağlanmalıdır.
- YZ tarafından üretilen içeriğin telif hakları ve fikri mülkiyetinin korunması konularında yasal düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

Etik boyutu ile ilgili öneriler:

- Kütüphaneler, YZ uygulamalarının seçiminde ve kullanımında etik ilkeleri ön planda tutmalı ve tarafsızlık, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerini benimsemelidir.
- YZ sistemlerinin eğitildiği veri setlerinin önyargılardan arındırılması ve farklı perspektifleri dengeli bir şekilde yansıtması için titiz çalışmalar yürütülmelidir.
- Hassas konularda YZ tarafından üretilen içeriklerin denetlenmesi ve etik olmayan çıktıların engellenmesi için insan gözetimi ve kontrol mekanizmaları oluşturulmalıdır.
- Kütüphaneler, YZ kullanımına ilişkin açık ve şeffaf politikalar geliştirmeli ve kullanıcıları olası etik riskler konusunda bilgilendirmelidir.
- Temel insan haklarına aykırı veya ayrımcı içerik üreten YZ uygulamalarının kütüphane hizmetlerine entegrasyonundan kaçınılmalıdır.
- Ülkelerin kültürel değerlerini ve etik normlarını yansıtan ulusal YZ stratejileri ve politikaları geliştirilmeli ve kütüphaneler bu çerçevede hareket etmelidir.
- Kütüphaneler, kültürel mirasın tanımlanması ve korunması süreçlerinde etik ilkeleri gözetmeli ve YZ'nin bu alandaki potansiyel önyargılarını dikkate almalıdır.
- Ticari YZ araçlarının kütüphane hizmetlerine entegrasyonunda veri gizliliği, kullanıcı güvenliği ve fikri mülkiyet hakları gibi etik konulara önem verilmelidir.
- YZ uygulamalarının kullanımından kaynaklanabilecek yasal sorumluluklar konusunda hukuki danışmanlık alınmalı ve gerekli önlemler belirlenmelidir.
- YZ sistemlerinin karar alma süreçlerinin şeffaflığını artırmaya yönelik araştırmalar desteklenmeli ve "açıklanabilir YZ" (Explainable AI - XAI) yaklaşımları teşvik edilmelidir.
- Kütüphanecilik eğitimi müfredatlarına YZ etiği ve veri yönetimi konuları dâhil edilerek, geleceğin kütüphanecilerinin bu konularda bilinçli olması sağlanmalıdır.
- YZ geliştiricileri, politika yapımcılar ve kütüphaneciler arasında etik konularda iş birliği ve diyalog ortamları oluşturulmalıdır.
- Soykırım gibi hassas konularda YZ algoritmalarının üreteceği içeriklerin kontrol edilmesi ve tarafsızlığın sağlanması için etik mekanizmalar ve politikalar geliştirilmelidir.

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

- YZ uygulamalarında temel insan haklarının gözetilmesi ve ayrımcılığa yol açabilecek içeriklerin engellenmesi için teknolojik ve etik önlemler alınmalıdır.

Hafıza/Unutuş boyutu ile ilgili öneriler:

- Kütüphaneler ve arşivler, YZ algoritmalarının kültürel mirası işlemesi için gerekli olan çeşitli ve dengeli veri setlerinin oluşturulmasına öncelik vermelidir. Nadir diller ve az temsil edilen kültürlere ait verilerin dijitalleştirilmesi ve erişilebilir kılınması için özel çaba gösterilmelidir.
- YZ geliştirme süreçlerinde kültürel miras uzmanları ve kütüphanecilerle iş birliği yapılarak, kültürel bağlamı ve hassasiyeti gözeterek algoritmaların tasarlanması sağlanmalıdır.
- Kültürel mirasın manipülasyon riskini azaltmak için YZ sistemlerinin şeffaflığı ve hesap verebilirliği artırılmalı, algoritmaların karar alma süreçleri anlaşılır kılınmalıdır.
- Kütüphaneler, kullanım verilerini ve kültürel miras koleksiyonlarına ilişkin detaylı bilgileri açık erişim ilkeleri doğrultusunda paylaşmalı ve araştırmacıların bu verilere kolayca erişebilmesini sağlamalıdır.
- Ulusal düzeyde açık bilim ve açık veri politikaları teşvik edilmeli ve kütüphaneler bu politikalara uyum sağlamalıdır.
- Kütüphaneler ve diğer kültürel miras kurumları arasında veri paylaşımı ve ortak projeler geliştirilerek iş birliği güçlendirilmelidir. Dijitalleştirme ve veri yönetimi için ulusal standartlar oluşturulmalı ve uygulanmalıdır.
- Yazma eserler ve diğer uzmanlık gerektiren koleksiyonların doğru bir şekilde kataloglanması ve YZ tarafından işlenebilmesi için uzman personel istihdamı artırılmalı ve mevcut personelin eğitimi desteklenmelidir.
- YZ'nin metin tanıma ve anlama yeteneklerindeki gelişmeler takip edilerek, erişilemeyen kültürel miras unsurlarının dijitalleştirilmesi ve erişime açılması için bu teknolojilerden yararlanılmalıdır.
- Veri paylaşımı sırasında kullanıcı gizliliğini koruyacak anonimleştirme teknikleri uygulanmalı ve etik ilkeler gözetilmelidir.
- Kütüphanelerin YZ stratejilerini belirlemede merkezi bir rol üstlenecek ulusal bir koordinasyon mekanizması oluşturulmalı ve standartlar ile yol haritaları bu mekanizma tarafından geliştirilmelidir.
- Kütüphanecilik eğitimi müfredatlarına YZ, veri yönetimi ve dijitalleştirme konuları entegre edilerek, geleceğin kütüphanecilerinin bu alanda yetkin olması sağlanmalıdır.
- YZ okuryazarlığı eğitimleri aracılığıyla kütüphanecilerin ve kullanıcıların YZ'nin kültürel miras üzerindeki potansiyel etkileri konusunda bilinçlenmesi sağlanmalıdır.

Personel ile ilgili öneriler:

- Kütüphane personeli için analitik düşünme, problem çözme, yaratıcılık ve ekip çalışması becerilerini geliştirmeye yönelik sürekli eğitim programları düzenlenmelidir.
- Veri yönetimi, veri analizi ve veri bilimi alanlarında tüm kütüphane personelinin yetkinliklerini artıracak eğitimler ve atölye çalışmaları sunulmalıdır.
- YZ'nin rutin görevleri devralmasıyla ortaya çıkacak zamanı, personelin kullanıcı odaklı ve yenilikçi hizmetler geliştirmesi için kullanabileceği stratejiler oluşturulmalıdır.
- YZ'nin kütüphane hizmetlerine entegrasyonunda personelin aktif rol alması ve bu teknolojileri etkin bir şekilde kullanabilmesi için gerekli bilgi ve beceriler kazandırılmalıdır.

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

- YZ'nin kataloglama gibi teknik süreçlerdeki uygulamalarının güvenilirliğini artırmak için kalite kontrol mekanizmaları geliştirilmeli ve personelin bu süreçlerdeki denetim rolü netleştirilmelidir.
- Farklı kütüphaneler arasındaki kataloglama standartlarının uyumlaştırılmasına yönelik çalışmalar desteklenmeli ve YZ tabanlı araçların daha verimli kullanılması sağlanmalıdır.
- Kütüphane personelinin YZ teknolojilerine adaptasyonunu hızlandırmak için mentorluk programları ve deneyim paylaşımı platformları oluşturulmalıdır.
- Kütüphanecilik bölümlerinin müfredatları, veri bilimi, YZ temelleri ve dijital hizmet tasarımı gibi yeni nesil becerileri içerecek şekilde güncellenmelidir.
- Hizmet içi eğitim programları, mikro öğrenme modülleri ve sertifikalandırma sistemleri aracılığıyla personelin sürekli ve kişiselleştirilmiş mesleki gelişimini desteklemelidir.
- Kütüphane personelinin teorik bilgilerini pratik uygulamalarla bütünleştirecek staj ve uygulama odaklı eğitim programları yaygınlaştırılmalıdır.
- Kütüphaneler arası iş birliği artırılarak, YZ teknolojilerinin kullanımı ve en iyi uygulamalar konusunda bilgi ve deneyim paylaşımı teşvik edilmelidir.
- Kütüphane personelinin YZ okuryazarlığını artırmak ve bu teknolojilere yönelik olumlu bir bakış açısı geliştirmek için farkındalık çalışmaları yapılmalıdır.
- YZ uzmanları ile kütüphanecilerin birlikte çalışabileceği yeni iş modelleri ve birimler oluşturulmalı ve bu alanda nitelikli personel istihdam edilmelidir.
- Kütüphanecilik eğitimi müfredatları, YZ ve ilgili teknolojiler hakkında temel bilgileri içerecek şekilde güncellenmelidir.
- Kütüphaneciler, YZ teknolojilerini etkin bir şekilde kullanarak bilgiye erişimi kolaylaştırma ve kullanıcılara rehberlik etme rollerini güçlendirmelidir.
- Kütüphane personelinin mesleki gelişimi için kitlesel açık ders malzemeleri ve sertifikalandırma programları gibi yeni öğrenme yöntemleri değerlendirilmelidir.

Kullanıcı unsuru ile ilgili öneriler:

- Kütüphaneler, YZ araçlarını kullanarak kullanıcı davranışlarını ve ihtiyaçlarını derinlemesine analiz etmeli ve bu analizler doğrultusunda hizmetlerini şekillendirmelidir.
- Potansiyel kullanıcı kitlelerine ulaşmak ve onları kütüphaneye çekmek için YZ destekli hedefli tanıtım ve bilgilendirme stratejileri geliştirilmelidir.
- Fiziksel kütüphane mekânları, YZ araçlarının etkin kullanımını öğreten atölyeler ve etkileşimli öğrenme ortamları ile bilgi üretim merkezlerine dönüştürülmelidir.
- Kütüphane web siteleri, otomasyon sistemleri ve fiziksel mekânların kullanıcı deneyimini iyileştirmek için kullanıcı deneyimi/kullanıcı ara yüzü uzmanlarından destek alınmalı ve kullanıcı geri bildirimleri dikkate alınmalıdır.
- Kullanıcılara kişiselleştirilmiş bilgi önerileri sunan ve araştırma süreçlerinde destek olan YZ tabanlı sistemler geliştirilmelidir.
- Kullanıcıların katalog tarama verileri analiz edilerek, sıkça aranan ancak bulunamayan kaynaklar tespit edilmeli ve koleksiyon geliştirme stratejileri buna göre güncellenmelidir.
- YZ, kullanıcıların arama sorgularını anlamlandırarak daha doğru ve ilgili sonuçlar sunacak şekilde kütüphane arama sistemlerine entegre edilmelidir.
- Üniversite kütüphaneleri, öğrencilerin ve araştırmacıların bilgiye erişimini kolaylaştırmak için kampüs lisanslı veri tabanları ve YZ destekli araçlar sunmalıdır.

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

- Kütüphaneler, dijital insani bilimler alanındaki kullanıcıların ihtiyaçlarına yönelik olarak kültürel miras koleksiyonlarını makinelerce işlenebilir formatta sunma konusunda çalışmalar yapmalıdır.
- Dezavantajlı kullanıcı gruplarının kütüphane kaynaklarına erişimini kolaylaştırmak için YZ tabanlı dil çevirisi, seslendirme ve ekran okuyucu gibi erişilebilirlik araçları yaygınlaştırılmalıdır.
- Farklı engelli gruplarının özel ihtiyaçları belirlenerek, YZ destekli kişiselleştirilmiş erişilebilirlik çözümleri sunulmalıdır.
- Kütüphaneciler, farklı kullanıcı gruplarını ve onların değişen ihtiyaçlarını anlamak için sürekli araştırmalar yapmalı ve kullanıcı odaklı hizmet anlayışını benimsemelidir.

Bütçe ile ilgili öneriler:

- YZ teknolojilerinin kütüphanelere entegrasyonu için ulusal düzeyde stratejik bir planlama yapılmalı ve bu planlama doğrultusunda özel bütçe kaynakları ayrılmalıdır.
- Kütüphaneler, YZ projeleri için ek fon kaynakları arayışına girmeli ve üniversite yönetimleri ile iş birliği yaparak bu konuda destek talep etmelidir.
- YZ'nin uzun vadede sağlayabileceği potansiyel tasarruflar (personel, operasyonel maliyetler vb.) detaylı bir şekilde analiz edilmeli ve bütçe planlamalarına dâhil edilmelidir.
- Veri tabanı aboneliklerinin maliyet etkinliğini değerlendirmek için YZ tabanlı gelişmiş kullanım analizi araçları kullanılmalı ve bütçe kararları bu analizlere dayandırılmalıdır.
- Devlet üniversitelerinin YZ teknolojilerine yatırım yapabilmesi için ulusal düzeyde standartlar ve destek mekanizmaları oluşturulmalıdır.
- Kütüphaneler, YZ'nin personel üzerindeki olası etkilerini (iş gücü azaltımı vb.) dikkate alarak uzun vadeli personel planlaması yapmalıdır.
- Bütçe yönetimi süreçlerinde şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri benimsenmeli ve YZ yatırımlarının geri dönüşümü düzenli olarak değerlendirilmelidir.

Bina ile ilgili öneriler:

- Kütüphaneler, YZ teknolojilerini kullanarak özellikle genç nesillerin ilgisini çekecek ve onları fiziksel mekânlarla etkileşim kurmaya teşvik edecek yenilikçi uygulamalar geliştirmelidir.
- Fiziksel kütüphane mekânları, sadece kitap ödünç alma ve ders çalışma alanları olmanın ötesine geçerek, sosyal etkileşim, öğrenme atölyeleri ve yaratıcı etkinlikler için çok amaçlı alanlara dönüştürülmelidir.
- Tekil koleksiyonlara sahip kütüphaneler, YZ teknolojilerini kullanarak bu koleksiyonları daha etkileşimli ve çekici sergilerle kullanıcıların beğenisine sunmalı ve bu sayede fiziksel mekânlarının değerini artırmalıdır. Müzelerdeki başarılı YZ entegrasyonlu sergi örnekleri incelenerek kütüphanelere adapte edilebilir.
- Veri tabanı sağlayıcılarla iş birliği yapılarak, kullanıcıların dijital içeriklerle daha etkileşimli bir şekilde çalışmasını sağlayacak YZ tabanlı araçlar (makale sohbet botları, özetleme araçları vb.) kütüphane mekânlarında erişilebilir hale getirilmelidir.
- Kütüphane binalarının tasarımında, gelecekteki kullanıcı ihtiyaçları ve YZ teknolojilerinin potansiyel kullanım alanları göz önünde bulundurulmalı, sosyalleşme ve farklı öğrenme stillerine uygun esnek mekânlar oluşturulmalıdır.
- Kütüphaneler, nadir eserler ve özel koleksiyonlar gibi fiziksel varlıklarını periyodik olarak sergileyerek, kullanıcıların bu değerli kaynaklarla doğrudan etkileşim kurmasını sağlamalı ve fiziksel mekânların kültürel önemini vurgulamalıdır.

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

Koleksiyonla ilgili öneriler:

- Kütüphaneler, YZ araçlarını koleksiyon geliştirme süreçlerine entegre ederek, veri odaklı kararlar almalı ve kullanıcı ihtiyaçlarına daha uygun koleksiyonlar oluşturmalıdır.
- Kullanıcı deneyimini zenginleştirmek ve koleksiyonların keşfedilebilirliğini artırmak için YZ tabanlı kişiselleştirilmiş öneri sistemleri yaygınlaştırılmalıdır.
- YZ'nin kataloglama süreçlerindeki verimliliğinden yararlanılırken, veri kalitesini ve doğruluğunu garanti altına almak için uzmanların denetimi ve kalite kontrol mekanizmaları oluşturulmalıdır.
- Dijitalleştirilmiş koleksiyonların erişilebilirliğini artırmak için OCR ve NLP gibi YZ teknolojilerinden etkin bir şekilde yararlanılmalı ve farklı formatlardaki materyallerin aranabilirliği sağlanmalıdır.
- Kültürel miras koleksiyonlarının korunması ve anlaşılması için YZ uygulamalarına yatırım yapılmalı, eserlerin analizi ve farklı dillerdeki içeriğin işlenmesi gibi alanlarda YZ'nin potansiyeli değerlendirilmelidir.
- YZ algoritmalarının önyargılarını azaltmak ve koleksiyonların adil temsilini sağlamak için çeşitli veri kaynakları kullanılmalı ve algoritmaların şeffaflığı artırılmalıdır.
- YZ'nin koleksiyonlardaki bilgi boşluklarını tespit etme yeteneği kullanılarak, koleksiyon geliştirme stratejileri bu eksiklikleri gidermeye yönelik olarak şekillendirilmelidir.
- Farklı formatlardaki koleksiyonların YZ aracılığıyla entegre edilerek daha etkileşimli ve zengin kullanıcı deneyimleri sunacak platformlar ve araçlar geliştirilmelidir.
- YZ tabanlı analiz araçları kullanılarak koleksiyonların kullanım istatistikleri düzenli olarak izlenmeli ve bu veriler koleksiyon geliştirme ve hizmet sunma stratejilerini iyileştirmek için kullanılmalıdır.

Teknoloji odaklı öneriler:

- Üniversite kütüphaneleri, YZ uygulamalarını entegre etmek için mevcut teknolojik altyapılarının kapsamlı bir değerlendirmesini yapmalı ve gerekli iyileştirmeler için stratejik bir plan geliştirmelidir.
- YZ projeleri için özel bütçe kaynakları ayrılmalı ve bulut bilişim gibi maliyet etkin ve ölçeklenebilir çözümlerin kullanımı teşvik edilmelidir.
- Ulusal düzeyde, akademik kurumların ihtiyaçlarına yönelik özel bir bilişim ağı oluşturulması için TÜBİTAK ve ilgili diğer kurumlar öncülük etmelidir.
- Yükseköğretim kurumları ve kütüphaneler, YZ stratejileri ve kamu politikalarının oluşturulması sürecinde aktif rol almalı ve ihtiyaçlarını ilgili karar vericilere iletmelidir.
- Kütüphane yöneticileri ve bilişim personeli, YZ teknolojileri, bulut bilişim ve veri yönetimi konularında düzenli eğitimler almalı ve bilgi düzeylerini artırmalıdır.
- Veri güvenliği ve KVKK gibi yasal düzenlemeler dikkate alınarak, ulusal veri merkezi stratejileri oluşturulmalı ve kütüphanelerin bu stratejilere uyumu sağlanmalıdır.
- Kütüphaneler arası iş birliği ve bilgi paylaşımı artırılarak, teknolojik altyapı yatırımlarında ortak çözümler üretilmesi ve maliyetlerin düşürülmesi hedeflenmelidir.
- Altyapının modernizasyonu ve YZ teknolojilerinin etkin kullanımı için uzun vadeli ve sürdürülebilir bir bilişim stratejisi oluşturulmalı ve bu stratejiye uygun yatırımlar yapılmalıdır.

Halkla ilişkiler odaklı öneriler:

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

- Kütüphaneler, YZ tabanlı araçları kullanarak kullanıcı verilerini analiz etmeli ve kişiselleştirilmiş halkla ilişkiler stratejileri geliştirmelidir.
- Sosyal medya platformlarında Z kuşağı ve diğer hedef kitlelerin ilgi alanlarına yönelik etkileşimli ve yaratıcı içerikler üretilmeli ve paylaşılmalıdır.
- Kütüphanelerin imajını güçlendirecek ve farkındalık yaratacak şaşırtıcı ve yenilikçi YZ destekli halkla ilişkiler kampanyaları tasarlanmalıdır.
- Sosyal medya kanalları aktif olarak kullanılarak kullanıcı geri bildirimleri alınmalı ve bu geri bildirimler doğrultusunda hizmetler iyileştirilmelidir.
- Yönetim kademesi, kullanıcı odaklı halkla ilişkiler anlayışını benimsemeli ve bu yönde stratejiler geliştirmeyi desteklemelidir.
- YZ destekli görselleştirme ve hikâye anlatımı teknikleri kullanılarak kütüphane hizmetleri ve kaynakları daha çekici ve anlaşılır bir şekilde sunulmalıdır.
- Chatbotlar ve sanal asistanlar aracılığıyla kütüphane hizmetleri hakkında 7/24 bilgi erişimi sağlanmalı ve kullanıcı etkileşimi artırılmalıdır.
- Hedef kitlenin beklentilerini ve ihtiyaçlarını anlamak için pazar araştırmaları ve anketler yapılmalı ve halkla ilişkiler stratejileri bu verilere göre şekillendirilmelidir.

Yönetim anlayışı ile ilgili öneriler:

- Kütüphanelerde YZ entegrasyonunun başarılı olabilmesi için, liyakate özen gösterilmeli ve alan uzmanlarının yönetim kademelerinde daha fazla yer alması sağlanmalıdır.
- Yöneticilerin YZ, dijital dönüşüm ve bilgi yönetimi konularında kapsamlı eğitimler alması ve bu alandaki farkındalıklarının artırılması gerekmektedir.
- Karar alma süreçleri basitleştirilmeli ve yöneticilerin risk almaktan çekinmeyen, yenilikçi yaklaşımları destekleyen bir yönetim anlayışı benimsemesi teşvik edilmelidir.
- Mevcut mevzuatın, YZ gibi teknolojik gelişmeleri dikkate alacak şekilde güncellenmesi ve kütüphanecilik alanının özgün ihtiyaçlarına daha uygun hale getirilmesi gerekmektedir.
- Kütüphanecilik meslek örgütleri ve sivil toplum kuruluşları, yönetim anlayışındaki sorunları ve çözüm önerilerini kamuoyu ve karar vericilerle daha etkin bir şekilde paylaşmalıdır.
- Yöneticilik pozisyonlarına liderlik vasıflarına sahip, vizyoner ve stratejik düşünebilen kişilerin atanmasına özen gösterilmelidir.
- Kütüphane yöneticileri, bilgi yönetimi süreçlerine aktif olarak dâhil olmalı ve kütüphanelerin veri odaklı kararlar almasına öncülük etmelidir.
- Üniversitelerin personel daire başkanlıkları bünyesinde, kütüphane yöneticilerine yönelik YZ, liderlik, bilgi yönetimi gibi konularda özel eğitim programları düzenlenmelidir.

Hizmet anlayışına ilişkin öneriler:

- Kütüphaneler, rutin işleri otomatikleştirmek ve personelin daha stratejik görevlere odaklanmasını sağlamak için YZ tabanlı çözümleri (robotik raf sistemleri, chatbotlar vb.) değerlendirmelidir.
- Personelin YZ'nin potansiyelini anlaması ve yeni hizmetler tasarlaması için gerekli eğitim ve geliştirme programları oluşturulmalıdır.
- Kullanıcıların temel sorularına hızlı ve etkili yanıtlar sunmak için YZ destekli danışma sistemleri (chatbotlar, sanal asistanlar) yaygınlaştırılmalıdır.

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

- Personelin uzmanlık alanlarına odaklanmasını sağlamak için iş tanımları yeniden düzenlenmeli ve YZ'nin devraldığı görevler netleştirilmelidir.
- Fiziksel koleksiyonlara erişimi kolaylaştırmak ve mekân kullanımını optimize etmek için otomatik depolama ve erişim sistemlerinin pilot uygulamaları yapılmalı ve sonuçları değerlendirilmelidir.
- Kullanıcıların bilgiye erişim becerilerini geliştirmeye yönelik YZ destekli araçlar ve eğitim programları tasarlanmalıdır.
- Kütüphane personelinin, değişen bilgi ortamında doğru ve güvenilir kaynakları belirleme ve kullanıcılara rehberlik etme konusundaki rolü yeniden tanımlanmalıdır.
- Mevcut personelin YZ teknolojilerini etkin bir şekilde kullanabilmesi için sürekli öğrenme ve adaptasyon süreçleri desteklenmelidir.
- Kullanıcıların ihtiyaçlarına hızlı ve kolay bir şekilde cevap verebilen, YZ destekli entegre hizmet platformları oluşturulmalıdır.
- Kullanıcıların duyu durumlarını analiz ederek kişiselleştirilmiş öneriler sunan YZ destekli sistemlerin pilot projeleri hayata geçirilmeli ve kullanıcı geri bildirimleri doğrultusunda yaygınlaştırılması değerlendirilmelidir.

Örgüt kültürüne ilişkin öneriler:

- Kütüphanelerde değişim odaklı bir örgüt kültürü oluşturulmalı, personelin yeniliklere uyum sağlaması, YZ teknolojilerini benimsemesi ve YZ teknolojilerinin örgüt kültürünün bir alt unsuru olduğu algısı oluşturulmalıdır.
- Kütüphane yöneticileri için YZ teknolojileri, liderlik becerileri ve değişim yönetimi konularında kapsamlı eğitim programları düzenlenmelidir. Liderlerin teknolojiye olan inancı ve vizyonu, örgütün YZ dönüşüm sürecindeki başarısını doğrudan etkileyecektir.
- YZ'nin kütüphanelerde benimsenmesi sürecinde personelin olası kaygılarını giderecek etkili değişim yönetimi ve iletişim stratejileri uygulanmalıdır. Şeffaf iletişim, personelin sürece katılımını ve uyumunu kolaylaştıracaktır.
- Kütüphane bünyesinde YZ okuryazarlığı eğitimleri yaygınlaştırılmalı ve personelin yeni teknolojileri öğrenmeye teşvik edildiği bir kültür oluşturulmalıdır. Öğrenme platformları, mentorluk programları ve bilgi paylaşım etkinlikleri bu süreci destekleyebilir.
- Örgüt içinde yeni fikirlerin ve denemelerin desteklendiği, risk almanın kontrollü bir şekilde teşvik edildiği bir kültür oluşturulmalıdır. İnovasyon laboratuvarları veya pilot projeler, YZ uygulamalarının keşfedilmesi için uygun ortamlar sağlayabilir.
- Personelin YZ becerilerini geliştirmesi ve YZ projelerine katkıda bulunması, performans değerlendirme sistemlerinde dikkate alınmalı ve bu yöndeki çabalar ödüllendirilmelidir.
- YZ uygulamalarının etkinliği ve personel üzerindeki etkileri hakkında düzenli geri bildirim alınmasını sağlayacak mekanizmalar kurulmalıdır. Bu geri bildirimler, YZ stratejilerinin iyileştirilmesi ve örgüt kültürünün adaptasyonu için değerli bilgiler sunacaktır.

Açık Erişim Oturumu

Moderatörler

Dr. Öğr. Üyesi Güler Cansu AĞÖREN
Arş. Gör. Ayşe Nur ALAGÖZ

Raportör

Akın Çağlar DİRİM

Oturuma katkı sağlayanlar:

- Prof. Dr. Burcu Umut ZAN
- Dr. Orçun MADRAN
- Arş. Gör. Dr. Pelin Karcı KANDEMİR
- Öğr. Gör. Dr. Vedat GÜLTEKİN
- Gülşah SİVAS
- Ufuk ÜNAL
- Barina UTKAN
- Okan KAPLAN
- Canan TAVLUOĞLU
- Taner KORKMAZ

GİRİŞ

Bilgiye erişimin demokratikleşmesi ve araştırma verilerinin etkin yönetimi, günümüz akademik ekosisteminin en kritik konularından biridir. Üniversite kütüphaneleri ve bilgi merkezleri, bu süreçte bilginin üretiminden yayılımına kadar olan tüm aşamalarda stratejik bir rol üstlenmektedir. Açık erişim politikaları, kütüphanelerin geleneksel koleksiyon yönetimi anlayışını dönüştürerek, kurumların araştırma çıktılarını koruma, yönetme ve küresel ölçekte görünür kılma misyonlarını yeniden tanımlamaktadır.

Türkiye'de bu alanda yaşanan temel sorunlar; açık erişim politikalarının eksikliği, kurumsal altyapı yetersizlikleri, standartların belirlenmemiş olması ve uzman personel açığı şeklinde öne çıkmaktadır. Üniversite kütüphaneleri, giderek artan abonelik maliyetleri karşısında araştırmacıların bilgiye erişimini sağlamakla birlikte, kurumsal arşivlerin oluşturulması ve yönetilmesi sürecinde de kilit aktör konumundadır. Ancak mevcut durumda, DSpace gibi açık

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

kaynak sistemlerin sınırlı kapasiteleri, kütüphanelerin bu misyonunu yerine getirmesini zorlaştırmaktadır.

Bu rapor, açık erişim (AE), açık bilim (AB), açık eğitim ve açık kültür alanlarında yapılan çalışmaları, karşılaşılan sorunları ve çözüm önerilerini kapsayan bir çalıştayın sonuçlarını içermektedir. Katılımcılar arasında akademisyenler, kütüphaneciler, araştırmacılar ve ilgili kamu kuruluşlarından temsilciler yer almıştır.

Türkiye'deki açık erişim politikalarının eksikliği, teknik altyapı yetersizlikleri, kurumlar arası koordinasyon sorunları ve sürdürülebilir bir açık bilim ekosistemi oluşturma ihtiyacı gibi temel konular ele alınmıştır.

Mevcut Durum ve Tespit Edilen Sorunlar

1. Açık Erişim ve Açık Bilim Politikalarının Eksikliği

Türkiye'de açık erişim ve açık bilim alanında en temel sorun, ulusal düzeyde bütüncül ve bağlayıcı bir politika çerçevesinin bulunmamasıdır. Çalıştay katılımcılarının vurguladığı üzere, bazı üniversiteler (Koç, Sabancı, İTÜ gibi) kendi kurumsal açık erişim politikalarını geliştirmiş olsa da, bu yaklaşımlar arasında standart bir bütünlük sağlanamamıştır. Özellikle YÖK bünyesindeki Açık Bilim Komitesi'nin üç yıldır toplanmaması ve Ulakbim'in bu konuda yeterli inisiyatif alamaması, politika oluşturma sürecindeki aksaklıkları gözler önüne sermektedir. Katılımcılar, UNESCO Milli Komitesi'nin Türkiye'den açık bilimle ilgili gelişmeleri sorduğu halde, ilgili kurumların (TÜBİTAK, YÖK) net bir yol haritası sunmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca, Kültür Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı gibi kurumların konuyu sadece "kütüphanecilerin sorunu" olarak görmesi, açık erişimin disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınmasını engellemektedir. Örneğin, bir katılımcının

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

aktardığı üzere, "açık ders malzemeleriyle ilgili UNESCO'nun talebine Milli Eğitim Bakanlığı'nın topu tekrar UNESCO'ya atması", kurumlar arası koordinasyon eksikliğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu durum, Türkiye'nin Avrupa Birliği'nin "Plan S"(cOAlition S) gibi küresel açık erişim girişimlerine uyum sağlamasını da zorlaştırmakta, üniversitelerin bireysel çabalarını sınırlandırmaktadır. Sonuç olarak, açık erişim ve açık bilim politikalarının yasal bir çerçeveye oturtulmaması, hem araştırmacıların çalışmalarının görünürlüğünü azaltmakta hem de Türkiye'nin uluslararası bilim ekosistemindeki konumunu zayıflatmaktadır.

2. Teknik ve Dijital Altyapı Sorunları

Açık erişim ve açık bilim uygulamalarının yaygınlaşmasının önündeki en önemli engellerden biri, ülke genelinde standartlaşmamış ve yetersiz kalan teknik altyapılardır. Katılımcılar tarafından yapılan değerlendirmeler, farklı kurumların DSpace, AVESIS ve OJS gibi birbirinden bağımsız sistemler kullanmasının entegrasyon sorunlarına yol açtığını ortaya koymaktadır. Bu durum, bir katılımcının aktardığı "Avesis'teki kayıtlar Google Scholar'da görünmezken, aynı içerik Aperta'ya yüklendiğinde sorunsuz şekilde indeksleniyor. Bu durum, teknik altyapı ve destek eksiklikleri nedeniyle DSpace kurulum sürecinin tamamlanamamasından kaynaklanıyor. DSpace'in kurulum aşamasının sonlarına doğru yönetim, veri yönetim sistemi olarak halihazırda kullanılan AVESİS'i akademik arşiv süreçlerinde (verilerin harmanlama sistemine tanımlanması, tez girişleri, Akademik Arşiv Formu gibi) kullanmaya başlamıştı. Dolayısıyla AVESİS, akademik arşiv ihtiyaçları için de ana sistem hâline geldi" örneğiyle somutlaşmaktadır.

Süreçlerin büyük ölçüde manuel ilerlemesi ve akademisyen katılımının düşük olması, kütüphane personeline önemli bir yük bindirmektedir. Hacettepe Üniversitesi'nden bir katılımcının belirttiği gibi, "12.000 yayının 6 ayda 20 personel tarafından sisteme girilmesi" gerekliliği, bu verimsizliğin boyutlarını gözler önüne sermektedir. Özellikle kaynakları sınırlı olan üniversiteler, merkezi destek mekanizmaları olmadan bu altyapıları tek başlarına yönetmekte zorlandıklarını ifade etmektedir. Gazi Üniversitesi temsilcisinin "Teknik altyapı eksiklikleri nedeniyle AVESIS sistemine geçiş yapmak durumunda kaldık" açıklaması, bu zorlukların kurumsal kararları nasıl etkilediğini göstermektedir.

Uluslararası veri tabanlarıyla entegrasyonda yaşanan karakter kodlama sorunları ("syntax bozuklukları") ve açık kaynak sistemlerin sürdürülebilirliği konusundaki eksiklikler, Ankara Üniversitesi örneğinde olduğu gibi "DSpace'e geçişte yeterli teknik destek alamama" sorunlarıyla daha da karmaşık hale gelmektedir. Tüm bu teknik engeller, akademik yayınların küresel ölçekte görünürlüğünü sınırlandırmakta ve açık bilim hedeflerinin gerçekleştirilmesini güçleştirmektedir.

3. Kurumsal ve Yasal Engeller

Açık erişim ve açık bilim ekosisteminin güçlendirilmesi için kurumsal iş birliklerinin artırılması ve mevzuat altyapısının geliştirilmesi önemli fırsatlar sunmaktadır. Çalıştay katılımcıları, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Milli Kütüphane Başkanlığı'nın kültürel mirasın dijitalleştirilmesi yönündeki çalışmalarının, kapasite artırımı ve kaynak ayrımıyla daha da geliştirilebileceği görüşünü paylaşmışlardır. Özellikle telif süresi dolmuş eserlerin dijital ortama aktarılması sürecinde, bir katılımcının belirttiği gibi "kurumlar arası iş birliği mekanizmalarının güçlendirilmesi önemli katkı sağlayabilir".

Telif hakları alanında, mevcut yasal çerçevenin açık erişim hedefleri doğrultusunda geliştirilmesi için çalışmalar yürütülmektedir. Katılımcılar, "Telif Hakları Genel

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

Müdürlüğü'nün çalışmalarının, kamu malı eserlerin belirlenmesi sürecinde yol gösterici olacağını" ifade etmişlerdir. Bu sürecin, üniversitelerin özel koleksiyonlarını dijitalleştirme çabalarına da olumlu yansıtacağı değerlendirilmektedir.

Yükseköğretim alanında, YÖK'ün tez arşivleme politikalarında son yıllarda önemli adımlar atılmıştır. Katılımcılar, "YÖK'ün açık erişim konusundaki yönlendirici çalışmalarının, üniversitelerin dijital dönüşüm süreçlerine katkı sağladığını" belirtmişlerdir. Üniversite temsilcileri, tezlerin tam dijitalleşmesi yönündeki çalışmaların devam ettiğini ve bu süreçte "kurumların ihtiyaçlarının dikkate alındığını" ifade etmişlerdir.

Uluslararası işbirlikleri bağlamında, UNESCO gibi kuruluşlarla yürütülen diyalogların, açık eğitim kaynaklarının yaygınlaştırılmasına katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Tüm bu çalışmalar, Türkiye'nin küresel açık bilim ağlarındaki etkinliğini artırmaya yönelik önemli adımlar olarak görülmektedir. Kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi ve paydaş işbirliklerinin artırılmasıyla, bu alandaki gelişmelerin hız kazanacağı öngörülmektedir.

4. Eğitim ve Kapasite Geliştirme İhtiyacı

Açık erişim ve açık bilim uygulamalarının yaygınlaşması için eğitim faaliyetlerinin ve farkındalık çalışmalarının artırılması büyük önem taşımaktadır. Çalıştay katılımcıları, özellikle lisans ve lisansüstü eğitim programlarında açık bilim ilkelerine daha fazla yer verilmesi gerektiği konusunda görüş birliği içindedir. Bilgi ve Belge Yönetimi bölümlerinden bir katılımcının ifade ettiği gibi, "Müfredatımıza açık bilim ve bilimsel iletişim derslerini ekledik, ancak bu konuda daha kapsamlı bir eğitim yaklaşımına ihtiyaç var."

Akademisyenlerin açık erişim sistemlerine katılımının artırılması için düzenlenecek eğitim programları ve tanıtım çalışmaları önemli bir ihtiyaç olarak belirlenmiştir. Bir üniversite kütüphanesi temsilcisinin belirttiği üzere, "Hocalarımızın sisteme yüklenen yayınların görünürlüğü konusundaki farkındalığının artırılması, katılımı önemli ölçüde etkileyecektir." Bu kapsamda, akademisyenlere yönelik bilgilendirici rehberlerin ve kılavuz dokümanların hazırlanmasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Kütüphane personelinin teknik kapasitesinin güçlendirilmesi de önemli bir öncelik olarak ortaya çıkmaktadır. Katılımcılar, "Kütüphanecilerin açık erişim sistemlerini yönetebilmesi için düzenli eğitim programlarına ihtiyaç olduğunu" vurgulamışlardır. Özellikle metaveri standartları ve sistem entegrasyonu konularında uzmanlaşmış personel yetiştirilmesi, kurumsal altyapıların daha verimli kullanılmasına katkı sağlayacaktır.

Öğrencilerin bu sürece dahil edilmesi de büyük önem taşımaktadır. Bir katılımcının paylaştığı deneyim, "Öğrencilerin kısmi zamanlı olarak açık erişim koordinasyonunda görev almalarının, hem farkındalık oluşturduğunu hem de pratik deneyim kazandırdığını" göstermektedir. Bu tür uygulamaların yaygınlaştırılması, gelecek nesillerin açık bilim ilkelerine hâkim olmasına yardımcı olacaktır.

Tüm bu çalışmaların koordineli bir şekilde yürütülebilmesi için üniversiteler, TÜBİTAK ve YÖK gibi kurumların iş birliğiyle ulusal düzeyde bir eğitim ve farkındalık stratejisi geliştirilmesi önerilmektedir. Bu kapsamda düzenlenecek çalıştaylar, sertifika programları ve online eğitim modülleri, açık bilim kültürünün yaygınlaşmasına önemli katkı sağlayacaktır.

SONUÇLAR

Yapılan değerlendirmeler, ülkemizin bu alanlarda önemli bir potansiyele sahip olmakla birlikte, politika, altyapı, kurumsal iş birliği ve farkındalık boyutlarında çözüm bekleyen çeşitli zorluklarla karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Mevcut durum analizi, hem ulusal hem de uluslararası ölçekte etkin bir açık bilim ekosistemi oluşturulabilmesi için atılması gereken adımları net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bu kapsamlı değerlendirme ışığında, Türkiye'nin açık erişim ve açık bilim alanındaki mevcut konumunu yansıtan temel sonuçlar şunlardır:

1. Sınırlı Görünürlük ve Etki

- Türkiye kaynaklı akademik yayınların uluslararası platformlarda yeterince görünür olamaması
- Araştırma çıktılarının küresel bilim ekosistemine katkısının potansiyelin altında kalması

2. Verimlilik Kaybı

- Manuel süreçler nedeniyle zaman ve kaynak israfı
- Tekrarlayan veri girişleri ve sistem entegrasyonu sorunlarıyla mücadele

3. Kurumsal Kapasite Eksikliği

- Özellikle küçük ve orta ölçekli üniversitelerin teknik altyapıyı sürdürmede zorlanması
- Nitelikli insan kaynağı yetiştirme ve istihdam etmede yaşanan güçlükler

4. Bilgi Asimetrisi

- Akademisyenler, öğrenciler ve araştırmacılar arasında açık bilim ilkelerinin yeterince bilinmemesi
- Kamuoyunda açık erişim kültürünün tam olarak yerleşmemiş olması

5. Uluslararası Rekabet Eksikliği

- Küresel açık bilim ağlarına tam entegrasyon sağlanamaması
- Türkiye'nin dijital bilgi ekonomisindeki payının potansiyeline ulaşamaması

6. Kaynak Dağılımında Dengesizlik

- Sınırlı kaynakların verimli kullanılamaması
- Dijitalleştirme ve açık erişim projelerinde önceliklendirme sorunları

7. Politika-Uygulama Uyumsuzluğu

- Mevcut politikaların sahada tam olarak hayata geçirilememesi
- Farklı kurumların kendi içinde geliştirdiği çözümler arasında uyum sağlanamaması

8. Kültürel Mirasın Dijitalleşme Eksikliği

- Kamuya ait kültürel ve bilimsel içeriğin büyük bölümünün dijital ortama aktarılamaması
- Telif süresi dolmuş eserlerin toplumla buluşmasındaki engeller

9. Akademik Değerlendirme Sistemindeki Eksiklikler

- Açık erişim yayınların akademik yükseltme kriterlerinde yeterince değer görmemesi
- Geleneksel yayıncılık modellerine bağımlılığın devam etmesi

10. Sürdürülebilirlik Sorunları

- Başlatılan projelerin uzun vadede devamlılığının sağlanamaması
- Dış finansman kaynaklarına bağımlılık nedeniyle süreklilik sağlanamaması

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı 15.04.2025 - Ankara

Bu sonuçlar, Türkiye'nin açık erişim ve açık bilim alanında atması gereken adımları net bir şekilde ortaya koymakta olup, her bir madde için geliştirilecek stratejik çözüm önerileriyle aşılabilir niteliktedir.

ÖNERİLER

Bu çalıştay, Türkiye'de açık erişim ve açık bilim alanında önemli ilerlemeler kaydedilmiş olsa da, hala çözülmesi gereken büyük engeller olduğunu ortaya koymuştur. Bu engellerin aşılması için aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

Ulusal Düzeyde Politika ve Strateji Geliştirme

Türkiye'de açık erişim ve açık bilim alanında bütüncül bir yaklaşım benimsenebilmesi için öncelikle ulusal düzeyde kapsamlı bir politika çerçevesinin oluşturulması gerekmektedir. Bu kapsamda, Yükseköğretim Kurulu (YÖK), Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın koordinasyonunda, paydaşların katılımıyla bir "Ulusal Açık Bilim Stratejisi ve Eylem Planı" hazırlanması önerilmektedir. Söz konusu strateji belgesi, açık erişim depolarının standartlaştırılması, kurumlar arası iş birliği mekanizmalarının güçlendirilmesi, telif hakları konusunda net bir çerçeve oluşturulması ve finansman modellerinin geliştirilmesi gibi temel başlıkları içermelidir. Özellikle kamu kaynaklarıyla desteklenen tüm araştırma projelerinin açık erişim ilkelerine uygun yayın yapmasını zorunlu kılan düzenlemelerin hayata geçirilmesi, bu süreçte kritik bir adım olacaktır. Ayrıca, Avrupa Birliği'nin "Plan S" gibi küresel girişimlerle uyumlu politikaların geliştirilmesi, Türkiye'nin uluslararası bilim ekosistemindeki etkinliğini artıracaktır. Bu stratejinin başarılı olabilmesi için, üniversitelerin açık erişim politikalarını gözden geçirmesi ve uygulamalarını bu doğrultuda güncellemesi teşvik edilmelidir. Sürecin sağlıklı yürütülebilmesi amacıyla, ilgili tüm kurumların temsilcilerinden oluşan bir "Ulusal Açık Bilim Konseyi"nin kurulması ve düzenli olarak toplanarak ilerlemeyi izlemesi önerilmektedir. Bu yapı, hem politika uygulamalarını denetleyebilir hem de karşılaşılan sorunlara çözüm önerileri geliştirebilir.

1. **Standartlaşma ve Uyum:** Farklı kurumların dağınık şekilde yürüttüğü çalışmaların ortak standartlara kavuşmasını sağlayarak, sistemler arası uyum sorunlarını ortadan kaldıracaktır.
2. **Kurumsal İşbirliği:** YÖK, TÜBİTAK, üniversiteler ve kütüphaneler arasında koordinasyonu güçlendirerek kaynakların verimli kullanımını artıracaktır.
3. **Küresel Görünürlük:** Uluslararası indekslerle uyumlu politikalar sayesinde Türkiye kaynaklı araştırmaların küresel etkisi ve atıf oranları yükselecektir.
4. **Finansal Sürdürülebilirlik:** Açık erişim yayın maliyetlerinin (APC) karşılanması için sürdürülebilir finansman modelleri geliştirilebilecektir.
5. **Bilimsel Etik ve Kalite:** Açık veri paylaşımı ve tekrarlanabilir araştırma standartlarıyla bilimsel üretimin kalitesi ve şeffaflığı artacaktır.
6. **Toplumsal Fayda:** Kamu kaynaklarıyla üretilen bilimsel çıktıların vatandaşlara ücretsiz ulaşmasıyla bilgi demokratikleşecek ve inovasyon ekosistemi güçlenecektir.
7. **Akademik Değerlendirme:** Açık erişim yayınların akademik yükselme kriterlerinde tanınması, araştırmacılar için teşvik edici olacaktır.

Bu kapsamlı yaklaşım, Türkiye'nin dijital bilgi ekonomisindeki rekabet gücünü artırarak, bilim diplomasisi alanında da stratejik avantaj sağlayacaktır.

Teknik Altyapının İyileştirilmesi

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı 15.04.2025 - Ankara

Türkiye'de açık erişim ve açık bilim uygulamalarının etkin bir şekilde yürütülebilmesi için teknik altyapının güçlendirilmesi kritik önem taşımaktadır. Bu kapsamda, öncelikle üniversiteler ve araştırma kurumları tarafından kullanılan farklı açık erişim sistemleri (DSpace, OJS, AVESIS vb.) arasında tam uyum sağlanmalı ve ulusal düzeyde standart bir veri yönetim protokolü geliştirilmelidir. Sistemler arası entegrasyonu kolaylaştırmak için, TÜBİTAK ULAKBİM koordinasyonunda bir "Ulusal Açık Erişim Platformu" oluşturularak tüm kurumsal depoların bu merkezi sistemle bütünleşmesi sağlanmalıdır. Teknik iyileştirmeler kapsamında, akademisyenlerin yayınlarını kolaylıkla yükleyebileceği kullanıcı dostu arayüzler tasarlanmalı, YÖKSİS ve diğer akademik bilgi sistemleriyle otomatik veri aktarımı mümkün kılınmalıdır. Ayrıca, metaveri kalitesinin artırılması ve uluslararası standartlara (Dublin Core, OpenAIRE vb.) uyum sağlanması için kütüphane personeline yönelik teknik eğitim programları düzenlenmelidir. Özellikle küçük ölçekli üniversitelerin teknik altyapı ihtiyaçlarını karşılamak üzere, bulut tabanlı çözümler sunan merkezi bir hizmet modeli geliştirilmeli ve bu kurumlara teknik destek sağlanmalıdır. Altyapı iyileştirme çalışmalarında, açık kaynak kodlu yazılımların kullanımı teşvik edilmeli, sistemlerin sürdürülebilirliği için düzenli bakım ve güncelleme mekanizmaları oluşturulmalıdır.

1. **Entegre Sistem Verimliliği:** Ulusal standartlar ve merkezi platform sayesinde kurumlar arası veri paylaşımı kolaylaşacak, tekrarlanan iş yükü ve kaynak israfı önlenecektir. Örneğin bir araştırmacının yayını, tek bir girişle tüm ilgili sistemlerde otomatik olarak görünür hale gelecektir.
2. **Akademisyen Katılımında Artış:** Basitleştirilmiş kullanıcı arayüzleri ve otomatik entegrasyonlar, akademisyenlerin sisteme katılımını kolaylaştırarak açık erişim depolarının içerik zenginliğini artıracaktır.
3. **Küresel Görünürlük:** Uluslararası metaveri standartlarına uyum sağlanması, Türkiye kaynaklı yayınların Google Scholar, Dimensions gibi küresel indekslerde daha fazla görünür olmasını ve atıf almasını sağlayacaktır.
4. **Kurumsal Kapasite Artışı:** Özellikle küçük ölçekli üniversiteler, bulut tabanlı merkezi çözümler sayesinde teknik altyapı yatırımı yapmadan açık erişim hizmeti sunabilecek, böylece bölgesel eşitsizlikler azalacaktır.
5. **Uzun Vadeli Sürdürülebilirlik:** Açık kaynak çözümler ve düzenli bakım mekanizmaları, sistemlerin gelecekte de güncel kalmasını ve bütçe dostu bir şekilde işletilmesini sağlayacaktır.
6. **Kalite Güvencesi:** Standartlaştırılmış metaveri ve kalite kontrol süreçleri, akademik yayınların güvenilirliğini artıracak, intihal ve sahtecilik risklerini azaltacaktır.
7. **Araştırma Kültürü Dönüşümü:** Teknik engellerin ortadan kalkması, araştırmacıları açık bilim uygulamalarına (açık veri, açık metodoloji vb.) daha fazla yönlendirecek, bilimsel şeffaflığı artıracaktır.

Bu iyileştirmeler, Türkiye'nin araştırma etkisini artırırken, aynı zamanda bilgiye erişimde fırsat eşitliği sağlayarak toplumsal kalkınmaya da katkı sunacaktır.

Kamuya Ait Eserlerin Dijitalleştirilmesi ve Açık Erişim Geliştirilmesi

Ülkemizin değerli kültürel ve bilimsel birikiminin daha geniş kitlelere ulaştırılması amacıyla, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın öncülüğünde paydaş kurumlarla iş birliği içinde bir dijitalleştirme sürecinin hayata geçirilmesi önerilmektedir. Bu kapsamda, telif süresi dolmuş olan kitap, el yazması ve arşiv belgeleri gibi kıymetli eserlerin dijital ortama aktarılması ve araştırmacıların erişimine açılması hedeflenmektedir. Çalışmaların uluslararası standartlara

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

uygun şekilde yürütülmesi, eserlerin orijinal niteliklerinin korunması açısından büyük önem taşımaktadır.

Dijitalleştirme çalışmalarında, üniversitelerimizin teknik altyapısı ve uzmanlığından faydalanılması, sürecin verimliliğini artıracaktır. Oluşturulacak dijital koleksiyonların, araştırma ve eğitim faaliyetlerinde kullanımını kolaylaştırmak amacıyla uygun lisanslama modelleri benimsenebilir. Özellikle nadir eserlerin korunması ve erişilebilir kılınması, kültürel mirasımızın gelecek nesillere aktarılması açısından özel önem taşımaktadır.

Yerel yönetimlerin ve kültür kurumlarının elindeki tarihi belgelerin dijitalleştirilmesi için bölgesel çalışma grupları oluşturulması, sürecin yaygınlaştırılmasına katkı sağlayacaktır. Dijitalleştirilen eserlerin güvenli şekilde muhafazası için uygun saklama çözümlerinin geliştirilmesi de dikkate alınması gereken bir diğer önemli husustur.

Bu önerilerin hayata geçirilmesi durumunda ülkemize çok yönlü faydalar sağlanacaktır:

1. **Kültürel Mirasın Korunması:** Nadir ve tarihi eserlerin dijital ortama aktarılmasıyla, fiziksel bozulma riski ortadan kalkacak ve kültürel mirasımız gelecek nesillere güvenli aktarılacaktır.
2. **Akademik Araştırmalara Destek:** Araştırmacılar, ülkenin dört bir yanındaki kütüphane ve arşivlerde bulunan kaynaklara dijital ortamda erişebilecek, bu da bilimsel üretkenliği artıracaktır.
3. **Eğitimde Fırsat Eşitliği:** Öğrenciler ve akademisyenler, coğrafi konumları ne olursa olsun, ülkenin kültürel birikiminden eşit şekilde yararlanabilecektir.
4. **Uluslararası Tanıtım:** Dijitalleştirilen eserlerin uluslararası platformlarda paylaşılması, Türk kültürünün ve bilim birikiminin dünyaya tanıtılmasına katkı sağlayacaktır.
5. **Yerel Kültürün Canlanması:** Bölgesel eserlerin dijitalleştirilmesi, yerel kültürlerin korunmasını ve yaşatılmasını sağlayacaktır.
6. **Teknolojik Gelişim:** Dijitalleştirme sürecinde geliştirilecek yerli yazılım ve donanım çözümleri, ülkemizin teknoloji alanındaki kapasitesini artıracaktır.
7. **Turizme Katkı:** Dijital koleksiyonlar, kültür turizmini teşvik edecek ve ilgi çekici içerikler sunacaktır.
8. **Kurumlar Arası İşbirliği:** Farklı kurumların ortak çalışmasıyla oluşacak sinerji, diğer alanlarda da işbirliklerinin gelişmesine öncülük edecektir.

Bu kazanımlar, ülkemizin hem kültürel hem de bilimsel alanda uluslararası arenada daha etkin bir konuma gelmesine yardımcı olacaktır. Aynı zamanda vatandaşlarımızın kültürel mirasına erişimini kolaylaştırarak toplumsal bilincin artmasına katkı sağlayacaktır.

Eğitim ve Farkındalık Çalışmaları

Açık erişim, açık bilim ve açık kültür konularında farkındalığın artırılması için üniversitelerde lisans ve lisansüstü düzeyde müfredata entegre edilecek derslerin yaygınlaştırılması, akademisyenlere yönelik eğitim programları düzenlenmesi ve öğrencilerin bu alanlarda projeler geliştirmesinin teşvik edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, kütüphanelerin koordinasyonunda akademisyenlerin ve öğrencilerin açık erişim sistemlerine katılımını kolaylaştıracak uygulamalı çalışmalar yapılmalı, Creative Commons lisansları gibi standartların kullanımı konusunda rehberlik sağlanmalıdır. Kamu kurumları ve sivil toplum iş birliğiyle ulusal düzeyde kampanyalar düzenlenerek, bilginin demokratikleşmesi ve sürdürülebilir bir açık erişim altyapısının oluşturulması hedeflenmelidir.

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı
15.04.2025 - Ankara

1. Akademik Camia İçinde Açık Erişim Kültürünün Yerleşmesi:

- Müfredata entegre edilecek dersler ve akademisyen eğitimleri sayesinde, açık erişim ve açık bilim prensipleri akademik pratiklerin doğal bir parçası haline gelecek.
- Öğrencilerin projelerle teşvik edilmesi, erken dönemde bu alanda bilinç kazanmalarını sağlayacak ve gelecekteki araştırmalarını bu yaklaşımla sürdürmelerine katkıda bulunacak.

2. Açık Erişim Sistemlerinin Etkin Kullanımı:

- Kütüphanelerin koordinasyonunda yapılacak uygulamalı çalışmalar, akademisyenlerin ve öğrencilerin açık erişim sistemlerine aktif katılımını artıracak.
- Creative Commons lisansları gibi standartların öğretilmesi, araştırmacıların eserlerini doğru lisanslarla paylaşmalarını sağlayarak telif sorunlarını minimize edecek.

3. Bilginin Demokratikleşmesi ve Yaygınlaşması:

- Kamu kurumları ve sivil toplum iş birliğiyle düzenlenecek kampanyalar, açık erişimin önemini toplumun farklı kesimlerine anlatacak ve bilgiye erişimde eşitliği destekleyecek.
- Sürdürülebilir bir açık erişim altyapısının oluşturulması, uzun vadede araştırma çıktılarının daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlayacak.

4. Uluslararası İşbirliklerinin Artması:

- Açık erişim ve açık bilim standartlarının benimsenmesi, Türkiye'deki araştırmacıların uluslararası projelere katılımını kolaylaştıracak ve küresel akademik ağlarla entegrasyonu güçlendirecek.

5. Kurumsal Kapasitenin Güçlenmesi:

- Üniversitelerin ve kütüphanelerin bu alandaki rolünün artması, teknik ve idari altyapılarının gelişmesine yardımcı olacak.
- Açık erişim politikalarının yaygınlaşması, üniversitelerin araştırma görünürlüğünü artıracak ve akademik etkiyi yükseltecek.

Satın Alma Oturumu

Moderatörler

Dr. Öğr. Üyesi Demet SOYLU
Dr. Öğr. Üyesi Edine F. SÜLEYMANOĞLU

Raportör

Beyzanur KARABUGA

Oturuma katkı sağlayanlar:

Dr. Damla AKARSU
Eda Köse UYSAL
Esra ÇALIŞ
Melek ÖZ
Bengü UNCU
Üstün Berk SEZGİN
Hacer ÖZKILIÇ
Fatma DURMUŞ

GİRİŞ

Bu çalıştay, kurumların genel satın alma süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları ve özellikle kütüphanelerin elektronik kaynak satın alımında yaşadığı sorunları derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. Kütüphanecilerin karşılaştığı bütçe kısıtlılıkları, döviz kurlarındaki dalgalanmalar, Sayıştay denetimleri, veri tabanı seçimi, lisanslama sorunları, açık erişim yayıncılığına geçiş süreci gibi çeşitli konular ele alınmıştır. Çalıştayı ilk bölümünde, üniversite kütüphanelerinin karşılaştığı temel idari ve mali sorunlara odaklanılmıştır. Özellikle elektronik kaynak satın alma süreçlerinde yaşanan sıkıntılar detaylı şekilde tartışılmıştır. İlk olarak bütçe artışlarının kur artışlarına paralel olmaması sorunu ele alınmıştır. Katılımcılar üniversite kütüphanelerinin yıllık bütçelerinin sabit kalması ya da sınırlı artış göstermesi nedeniyle, döviz bazlı elektronik kaynak aboneliklerinin sürdürülebilirliğinin tehlikeye girmesi konusundaki endişelerini dile getirmişlerdir.

Döviz kurlarındaki hızlı artış, veri tabanı aboneliklerinde sorunlar yaşanmasına sebep olmaktadır. Birçok kütüphane bu artıştan kaynaklanan ek ödemeleri karşılayamamaktadır ve kaynaklara erişimi azaltmak zorunda kalmaktadır. Bir diğer önemli konu ise elektronik kaynaklara uygulanan %20 oranındaki Katma Değer Vergisi (KDV)'dir. Katılımcılar, basılı kitaplarda bu verginin kaldırıldığını, ancak elektronik yayınlarda hâlâ en yüksek vergi diliminde yer aldığını vurgulamıştır. Bu durumun bütçeler üzerinde ciddi bir yük oluşturduğu belirtilmiştir. Katılımcılar, basılı kaynaklarda olduğu gibi elektronik yayınlarda da **KDV'nin de düşürülmesi veya tamamen kaldırılması için yasal girişimlerde bulunulması gerektiğini** vurgulamıştır. Bu konuda **ANKOS gibi konsorsiyumların merkezi girişimlerde bulunmasının** kritik bir gereklilik olduğu belirtilmiştir.

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

Diğer ele alınan bir konu da sayıştay denetimlerinde kütüphane koleksiyonuna yönelik taleplerin değerlendirilmesidir. Kütüphaneler, elektronik kaynak satın alımlarını genellikle koleksiyonun değerlendirilerek ihtiyacın belirlenmesi veya fakültelerden gelen taleplerin belirlenmesi doğrultusunda şekillendirmektedir. Bunun temel nedeni, Sayıştay denetimlerinde bireysel akademisyen ve kütüphaneci taleplerinin çoğu zaman geçerli gerekçe sayılmaması ve bu durumun “kamu zararı” olarak değerlendirilme riskidir. Bu nedenle kütüphaneler, her yıl tüm fakültelere yazı yazarak talep toplamakta ve abonelik süreçlerini bu çerçevede şekillendirmektedir. Ancak bu durum, akademik açıdan çok değerli bazı kaynakların talep edilmemesi nedeniyle abonelik yapılmasının önüne geçmekte ve koleksiyonun niteliğini sınırlamaktadır. Sayıştay, talep edilmeyen kaynakların alımını sorgulayabilmekte ve bu durum kütüphanelerin koleksiyonlarını zenginleştirmesini engelleyebilmektedir. Kütüphanecilerin bu alandaki uzmanlığı, Sayıştay tarafından yeterince dikkate alınmamaktadır. Ara dönemlerde akademisyenlerden gelen bireysel talepler, çoğunlukla mevcut bütçeye sonradan eklenememektedir. Elektronik kaynak aboneliklerinin rasyonelliğini kanıtlayabilmek için, kütüphaneler istatistiksel veri analizleri yapmakta ve abonelik kararlarını makale başına düşen kullanım oranı gibi göstergelerle desteklemeye çalışmaktadır. Ancak bu veriler Sayıştay’a yeterince açık sunulmadığında, kararların gerekçelendirilmesi zorlaşmakta ve denetim sürecinde risk oluşturabilmektedir. Sorun olabilecek diğer bir etkenin de sayıştay denetçilerinin bilgi eksikliği olduğu belirtilmiştir. Sayıştay denetçilerinin, kütüphanelerdeki elektronik kaynak kullanımını yeterince bilmemesi veya farklı yorumlaması, satın alma kararlarını etkileyebilmektedir. Üniversite kütüphanelerinin en temel sorunlarından biri de bütçelerinin elektronik kaynak alımlarını karşılayacak düzeyde olmamasıdır. Özellikle veri tabanlarının döviz cinsinden fiyatlandırılması ve döviz kurlarındaki artışlar, kütüphane bütçelerini olumsuz etkilemektedir. Kütüphaneleri zorlayan konulardan birinin de belgelendirme ve gerekçelendirme süreçlerindeki bürokratik iş yüküdür. Katılımcılar, özellikle talep edilmeyen ancak akademik olarak faydalı olduğu düşünülen kaynakların satın alınabilmesi için detaylı gerekçelendirme raporları hazırlamak zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu raporlarda, ilgili kaynağın daha önce deneme erişimine açılıp açılmadığı, alandaki eksikliklerin varlığı ve olası fayda düzeyleri açıklanmakta, ardından üst yönetim onayına sunulmaktadır. Bu prosedür, hem zaman alıcı hem de kaynak temininde esnekliği sınırlayıcı bir nitelik taşımaktadır. Bazı üniversitelerde Sayıştay denetimlerinin neredeyse sürekli hale geldiği belirtilmiş, denetçilerin farklı değerlendirme biçimlerinin karar alma süreçlerini etkilediği vurgulanmıştır. Aynı kaynak bir denetçi tarafından “yerinde” bulunabilirken, başka bir denetçi tarafından “kamu zararı” kapsamında değerlendirilebilmektedir. Bu durum, kütüphane yönetimlerinde karar alma süreçlerini temkinli ve bazen çekingen hale getirmektedir.

Üniversite kütüphanelerinin elektronik kaynak erişimi ve kullanıcı yönetimi süreçlerinde karşılaştığı yapısal sorunlar, çalıştay katılımcıları tarafından çeşitli örneklerle ortaya konmuştur. Özellikle abonelik modelleri, kullanıcı kotaları ve lisans kapsamındaki belirsizlikler, bu süreçlerin hem kullanıcı memnuniyeti hem de kurumsal sürdürülebilirlik açısından yeniden değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Elektronik kaynakların erişiminde yaşanan sorunlardan birinin kullanıcı kotaları ve fiyatlandırma politikaları olduğu belirtilmiştir. Bu durum, kütüphaneler arası eşitsizliği artırmakta ve abonelik kararlarını zorlaştırmaktadır. Kaynakların fiyatlandırılması konusunda kurumun büyüklüğünü hem de kullanım oranını dikkate alan veri tabanlarında fiyatlandırma politikalarında sorun olabileceği belirtilmiştir. Bu durumu önlemek için gerekli güncellemelerin yapılması, yeni modellerin uygulanabilirliğinin kütüphaneler arasında tartışılması gerekmektedir.

Çalıştayda ayrıca lisans anlaşmalarının yalnızca satın alma sürecini değil, ödeme ve uzun vadeli erişim süreçlerini de etkilediği ifade edilmiştir. Katılımcılar, lisans müzakereleri sırasında

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı 15.04.2025 - Ankara

yayıncıların sunduğu karmaşık şartların kütüphane yönetimlerini zorladığını ve çoğu zaman bürokratik yükü artırdığını aktarmıştır. Lisans ihlallerinin veya anlaşmazlıkların, erişim engellerine ve hatta abonelik iptallerine yol açabildiği vurgulanmıştır.

Sayıştay denetimlerinde bir e-kaynak için diğer üniversitelerin ödediği rakamların sorgulanması ve bu rakamların anlaşmalardaki gizlilik nedeniyle kurumlar arası paylaşılamaması ayrıca ikilemde kalınan konular arasında yer almaktadır. Piyasa araştırması yapılırken diğer üniversitelerin ne kadar ücret ödediği birçok kritere göre değişmekte ve fiyat bilgileri ticari firmalar tarafından kısıtlanmaktadır. Bu bilgilerin resmi kanallar yoluyla edinilememesi kütüphanecileri Sayıştay denetimlerinde zorlamaktadır. Kütüphanecilerin bu konudaki fikir birliği ise ticari firmaların bilgiyi kısıtlamayacağı ve fiyat bilgilerinin açıkça paylaşılabilmesi için mevzuat kapsamında düzenlemelerin yapılması gerektiğidir.

Katılımcılar, son yıllarda giderek yaygınlaşan **Read and Publish** anlaşmalarının önemine dikkat çekmiştir. Bu anlaşmalar, hem elektronik kaynaklara erişimi hem de araştırmacıların makale yayımlama süreçlerini aynı sözleşme kapsamında toplamaktadır. Read and Publish modelleri İndirimli **APC (Article Processing Charge)** ücretleri sunan anlaşmaları, abonelik ödemelerini baz alarak açık erişim kuponları sağlayan modelleri ve sınırsız açık erişim yayın hakkı tanıyan anlaşmaları kapsamaktadır. Bu modellerin, geleneksel abonelikten açık erişime geçişte önemli bir basamak olduğu ve gelecekte elektronik kaynakların büyük ölçüde bu yönde evrileceği belirtilmiştir.

Çalıştayda, açık erişim (Open Access) ve **Read & Publish** anlaşmalarının üniversite kütüphanelerine getirdiği yeni yükler tartışılmıştır. Katılımcılar, özellikle Türkiye’de bu anlaşmaların uygulanmasının hâlen sistematik bir yapıya oturmadığını, kütüphaneler ile araştırmacılar arasındaki beklenti farklarının büyük sorunlara yol açtığını belirtmiştir. Yayıncıların sunduğu açık erişim modellerinde **makale işlem ücretlerinin (APC)** giderek daha fazla gündeme geldiği ve bu maliyetlerin kütüphane bütçelerine yansıtılmasının yaygınlaştığı vurgulanmıştır. Ayrıca katılımcılar, Avrupa ve diğer ülkelerde açık erişim yayınları için üniversiteler bünyesinde **ayrılmış özel bütçeler** bulunduğunu belirtmiş; Türkiye’de ise bu tür bir bütçenin genel olarak mevcut olmadığını ifade etmiştir. APC ücretleri, çoğunlukla kütüphanelerin **yayın alımları kaleminden** karşılanmakta; bu da kütüphanelerin kaynak sağlama bütçesini daraltmaktadır. Bu durum, kütüphanelerin kaynak sağlama kapasitesini ciddi şekilde kısıtladığı gibi araştırmacılar arasında da bir algıya dönüşmüş; artık APC ücretlerinin tamamen kütüphaneler tarafından karşılanacağı beklentisi oluşmuştur. Oysa yurt dışındaki modellerde, APC ücretleri için ayrı bir fon sağlanmakta ve bütçe planlaması buna göre yapılmaktadır.

Katılımcılar, yayıncıların pazarlama stratejileri kapsamında **“sınırsız APC hakkı”** gibi vaatlerle anlaşmalar yaptığını, ancak sonraki yıllarda bu vaatlerin değişerek kullanım sayısına göre fiyat artışları uygulandığını dile getirmiştir. Örneğin bazı büyük yayınevlerinin, ilk yıllarda sınırsız erişim sunup daha sonra **kullanım miktarına göre fiyatlandırma** yapması kütüphaneler açısından büyük sorun yaratmıştır. Bu tür uygulamalar, etik tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Yayınevlerinin Türkiye’ye yönelik stratejilerinde bu yaklaşımın devam edeceği ve gelecekte maliyetlerin daha da artabileceği öngörülmektedir. Katılımcılar, bazı yayınevlerinin faturalandırmada **APC ve abonelik ücretlerini ayrı ayrı gösterme eğiliminde** olduğunu, ancak Türkiye’deki kamu maliyesi mevzuatının buna yeterince hazır olmadığını ifade etmiştir. Örneği bazı yayınevlerinde **APC ücretlerinin arka planda ayrı tutulduğu,**

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı 15.04.2025 - Ankara

ancak genelde “abonelik” başlığı altında fatura edildiği belirtilmiştir. Gelecekte yayınevlerinin yalnızca APC bazlı anlaşmalara geçme yönündeki eğilimi nedeniyle, Türkiye’deki üniversitelerin bütçe ve muhasebe sistemlerinde ciddi bir yeniden yapılanmaya ihtiyaç duyulacağı vurgulanmıştır.

Çalıştayda, açık erişim anlaşmalarının takibi ve yönetimi süreçlerinin ciddi bir iş yükü getirdiği belirtilmiştir. Katılımcılar, mevcut personel sayısının bu işleri yürütmekte yetersiz kaldığını ve kütüphanelerin sınırlı insan kaynağı ile bu karmaşık süreçleri yönetmekte zorlandığını dile getirmiştir. Açık erişim anlaşmalarının yaygınlaşması ile birlikte, sadece bu alanla ilgilenecek özel birimler veya uzman personel gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Ankara Üniversitesi bünyesinde yakın zamanda Araştırma Dekanlığı kurulduğu belirtilmiştir. Bu birim üzerinden APC ücretlerinin ve açık erişim süreçlerinin yönetimini sağlama konusunda bir takım planlamaların yapıldığına değinilmiştir. Katılımcılar, bu tür yeni birimlerin yaygınlaşmasının, kütüphanelerin üzerindeki mali ve idari yükü hafifleteceğini ifade etmiştir. Gazi Üniversitesi ve diğer üniversiteler için de benzer modellerin uygulanabileceği, araştırma fonlarının merkezi birimlerde toplanarak daha etkin kullanılabileceği önerilmiştir.

Çalıştayda, açık erişim süreçlerinde akademik personelle yürütülen iletişimin önemli zorluklar yarattığı vurgulanmıştır. Katılımcılar, araştırmacıların çoğu zaman **lisans kapsamlarını ve anlaşma şartlarını yeterince incelemeden başvuru yaptığını** ve bu nedenle yanlış anlaşılmalara yaşandığını belirtmiştir. Özellikle dergilerin **indekslenme kapsamları** konusunda karışıklıkların sık yaşandığı ve ortak indeksli dergilerde yayımlanan makalelerin hangi anlaşma kapsamında değerlendirileceğinin netleştirilmesinde sorunlar çıktığı aktarılmıştır.

Katılımcılar, kullanıcıların yanlış yönlendirilmesini önlemek amacıyla **etkileşimli bilgilendirme yöntemleri** geliştirdiklerini ifade etmiştir. Örneğin, akademisyenlerle birlikte kütüphane web sayfası üzerinden canlı olarak lisans şartlarının kontrol edilmesi, dergi listelerinin gözden geçirilmesi ve başvuru öncesinde detaylı teyit süreçlerinin yürütülmesi yaygın bir uygulama haline gelmiştir. Bu yöntemler sayesinde, potansiyel hataların önüne geçilmesi hedeflenmektedir.

Çalıştayda dikkat çeken bir diğer önemli konu, **APC ücretlerinin kapsamı** hakkında yaşanan yanlış anlaşılmalardır. Araştırmacılar çoğu zaman APC ücretinin tüm yayınlama süreçlerini kapsadığını düşünmekte; ancak renkli baskı, çıktı ücretleri gibi **ekstra maliyetlerin** APC dışında kaldığı durumlarla karşılaşmaktadır. Katılımcılar, bu farkındalığı artırmak için web sayfalarında ve duyurularında açıkça şu tür bilgilendirmelere yer verdiklerini belirtmiştir:

- APC ücreti yalnızca makale işlem bedelini kapsamaktadır.
- Renkli çıktı, sayfa başına ücret veya ek yayın ücreti gibi maliyetler ayrı olarak faturalandırılabilir
- Her derginin politikası farklıdır; yayın yapacak araştırmacıların ilgili dergi politikalarını dikkatlice incelemesi gerekir.

Katılımcılar, kütüphanelerin tüm duyuruları zamanında yayımladığını ve dergi listelerini güncel tuttuğunu; buna rağmen akademisyenlerden gelen geri dönüşlerde sıklıkla **“bilgimiz yoktu”** veya **“bize bilgi verilmedi”** gibi ifadelerle karşılaşıldığını aktarmıştır. Bunun önüne geçmek için, sadece duyuru yapmakla kalmayıp **aktif kullanıcı eğitimi** stratejileri geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, akademik personelin kendi sorumluluk alanlarını daha iyi

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

anlaması için düzenli olarak bilgilendirme toplantıları yapılmasının önemli olduğu dile getirilmiştir.

Katılımcılar, akademik personelin bilgi taleplerine yanıt vermek için harcanan sürenin oldukça fazla olduğunu ve bunun **kütüphane personeli üzerinde ciddi bir iş yükü** yarattığını belirtmiştir. Özellikle açık erişim anlaşmalarıyla ilgili tek bir telefon görüşmesinin bile uzun sürelere yayıldığı ve bazen uzaktan bağlantılarla birebir destek sağlandığı ifade edilmiştir. Bu durum, elektronik kaynak birimlerinde çalışanların zaman yönetimi açısından önemli bir zorluk teşkil etmektedir.

Çalıştayda, kütüphane yönetimi süreçlerinde alan mezunu **kütüphanecilerin** yer almasının gerekliliği güçlü bir şekilde vurgulanmıştır. Katılımcılar, pek çok üniversitede kütüphane müdürlüğü ve daire başkanlığı pozisyonlarına meslek dışından atamaların yapıldığını ve bunun ciddi bir sorun oluşturduğunu ifade etmiştir. Kütüphanelerde de **bilgi ve belge yönetimi alanında uzmanlaşmış deneyimli kütüphanecilerin** üst düzey görevlerde yer alması gerektiği belirtilmiştir. Kütüphanelerin üniversite içindeki yeri ve önemi hakkında farkındalığın düşük olduğu ifade edilmiştir. Katılımcılar, bazı yöneticilerin kütüphaneyi hâlâ “broşür, kitap depolayan bir birim” olarak gördüğünü, bu nedenle stratejik karar süreçlerinde kütüphanelerin geri planda bırakıldığını vurgulamıştır. Kurum kültürünün gelişmesi için yönetim kademelerinde **kütüphanecilik alanına hâkim yöneticilerin** yer almasının kritik olduğu dile getirilmiştir.

Katılımcılar, sadece meslekî bilgiye sahip olmanın yeterli olmadığını; **liderlik, yönetim ve iletişim becerilerinin** de en az teknik bilgi kadar önemli olduğunu belirtmiştir. Yönetim kademesine gelen kütüphanecilerin kurumu temsil edebilmesi, stratejik planlar geliştirebilmesi ve kriz anlarında çözüm üretebilmesi için güçlü liderlik vasıflarına sahip olması gerektiği vurgulanmıştır. Çalıştayda, kütüphanecilik alanında yüksek lisans ve doktora eğitiminin yanında **dil yeterliliğinin geliştirilmesinin** elzem olduğu dile getirilmiştir. Uluslararası bilgi kaynakları ve iş birlikleri kapsamında **İngilizce başta olmak üzere farklı yabancı dillere hâkim kütüphanecilerin**, sektördeki gelişmeleri takip edebilmesi ve küresel düzeyde iş yapabilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Çalıştayda, elektronik kaynakların sağlanması, otomasyon sistemlerinin satın alınması ve bakım-onarım süreçlerinin finansmanı için **ayrı bütçe tertiplerinin oluşturulması** gerektiği vurgulanmıştır. Katılımcılar, özellikle kütüphanelerin otomasyon sistemleri gibi teknik hizmetleri doğrudan yönetmesinin daha verimli olduğunu, çünkü bu hizmetlerde teknik destek ve arıza durumlarında kütüphane personelinin süreci doğrudan yürütmesinin **etkileşimi hızlandırdığını ve memnuniyet yarattığını** ifade etmiştir.

Çalıştayda, yabancı kaynak alımlarında karşılaşılan **apostil ve e-noter onayları** konusuna dikkat çekilmiştir. Katılımcılar, özellikle elektronik kaynak alımlarında bazı kurumların **apostil zorunluluğu olmaksızın doğrudan temin yöntemini kullandığını**, ancak bunun mevzuat açısından gri bir alan olduğunu belirtmiştir. Strateji geliştirme dairelerinin genellikle **apostil belgesi olmadan ödeme yapmadığı**, bu nedenle sürecin uzadığı ve mali işlemlerin karmaşıklaştığı ifade edilmiştir.

Katılımcılar, üniversitelerde **basılı kaynaklar ile elektronik kaynaklar** arasındaki tercih politikalarının kullanıcının talebine göre şekillendiğini aktarmıştır. Genel eğilim, **elektronik kaynakların öncelikli tercih edilmesi** yönündedir; çünkü elektronik kaynaklar:

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı 15.04.2025 - Ankara

- Daha hızlı erişim sağlar
- Ödeme ve faturalama süreçleri daha kolaydır,
- Fiziksel alan gereksinimi yaratmaz.

Ancak bazı alanlarda – özellikle **hukuk kitapları, atlaslar ve kanun metinleri** gibi – akademisyenlerin **ısrarla basılı kaynak talep ettiği** belirtilmiştir. Bu tür durumlarda kullanıcı ihtiyacına bağlı olarak basılı kaynaklar da satın alınmaktadır.

Katılımcılar, **kullanım verilerinin fiyatlandırmaya doğrudan etki etmesinin** önemli bir sorun kaynağı olduğunu vurgulamıştır. Kullanımın artması durumunda faturalarda ciddi yükselmeler yaşandığı belirtilmiş; örneğin, bir kurumun kullanım kaynaklı ödeme yükünün yüksek rakamlara **çıktığı** aktarılmıştır. Ancak bu artışların bazen **gerçek kullanım verilerine dayanmaması** büyük bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Çalıştayda, elektronik kaynakların kullanım istatistiklerinin ölçümünde **COUNTER (Counting Online Usage of Networked Electronic Resources) standardının** merkezi önemde olduğu vurgulanmıştır. Katılımcılar, Counter 4'ten **Counter 5'e geçişin**, istatistiklerde yeni parametreler getirdiğini ve şu anda **Counter 5.1 ve 5.2 sürümleriyle** özellikle kitap veri tabanlarında yeni ölçüm modellerinin uygulandığını ifade etmiştir. Katılımcılar, Counter standardının uygulanmasında **yayıncılar arasında yorum farklarının oluşabildiğini** belirtmiştir. Aynı veri tabanına ilişkin istatistiklerin, yayıncıların kendi yorumlarına göre **farklı şekillerde raporlanabileceği**; bu nedenle konsorsiyum düzeyinde standart bir uygulama belirlenmesinin kritik olduğu vurgulanmıştır. Örneğin, **unique item request (benzersiz içerik talebi)** kriterinin fiyatlandırma hesaplamalarında esas alınması gerektiği ifade edilmiştir. Katılımcılar, maliyet hesaplamalarında **unique item request verisinin** daha tutarlı ve adil bir ölçüm sunduğunu belirtmiştir.

Çalıştayda, e-kaynak paketlerindeki **başlık değişimlerinin** (dergi/kitap ekleme ve çıkarma) yıllık kullanım istatistiklerinde **dalgalanmalara yol açtığı** ve bunun **kütüphane raporlamalarında ciddi sıkıntılar yarattığı** ifade edilmiştir. Katılımcılar, örneğin **bir yılın ortasında yapılan başlık değişimlerinin** istatistiklerde ani artış veya düşüşlere neden olduğunu ve bunun **açıklanmasının zorlaştığını** belirtmiştir.

Çalıştayda vurgulanan temel sorunlardan biri, **lisans anlaşmalarında başlık değişikliklerinin (ekleme/çıkarma) bildirilmesine dair maddelerin yetersizliği** olmuştur. Katılımcılar, çoğu lisans anlaşmasında koleksiyondan çıkarılan başlıkların **hangi süreçte ve nasıl bildirileceği**, eklenen veya kaldırılan başlıkların **yıllık raporlarla** kütüphanelere sunulması konusunda herhangi bir ifade yer almadığını belirtmiştir. Denetimlerde koleksiyonlarda hangi başlıkların eklenip çıkarıldığının takip edilip edilmediği ve bu değişikliklerin belge ile teyit edilip edilmediği sorulmuştur. Katılımcılar, **milyonlarca başlığın tek tek kontrol edilmesinin imkânsız** olduğunu; bu yüzden lisanslarda **bağlayıcı hükümler** olması gerektiğini savunmuştur.

Çalıştayda vurgulanan önemli bir konu, **e-kitap kullanımında yaşanan kısıtlamalar** ve bunun kullanıcı deneyimini olumsuz etkilediği yönündeki geri bildirimlerdir. Özellikle **DRM (Dijital Haklar Yönetimi)** nedeniyle e-kitaplarda sıkça karşılaşılan sorunlar arasında ilk kullanımda belirli sayfa sınırları (örneğin **ilk 60 sayfa** indirilebilir veya görüntülenebilir) ve çıktı alma sınırları olduğunu vurgulamıştır. Ancak DRM kısıtlaması olan kitapların erişilebilirliği ve maliyeti yönündeki olumlu değerlendirmeler kütüphanelerin tercihini etkilemektedir.

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı 15.04.2025 - Ankara

Katılımcılar, Türkiye'de yaygın kullanılan e-kitap sağlama modellerini aşağıdaki şekilde sınıflandırmıştır:

Satın Alma:

- Tek seferlik ödeme ile kitap koleksiyona katılır.
- Genellikle yüksek maliyetlidir ancak **uzun vadede avantaj sağlar**.

Abonelik:

- Belirli bir süre boyunca erişim hakkı sağlar.
- **Platform ücretleri** fiyatlandırmaya dahildir.
- Yayıncılar bu modellerde **başlık ekleme ve çıkarma** hakkını elinde tutar.

Kiralama:

- Özellikle **ödünç verme hizmetlerine alternatif** olarak uygulanır.
- Kitaplara geçici (belirli gün veya hafta süresince) erişim sağlanır.

Talep Odaklı Sağlama (DDA):

- Kullanıcıların erişim talepleri doğrultusunda otomatik olarak satın alma/kiralama yapılır.
- Katılımcılar, **DDA modelinin kütüphanenin bütçe ve kontrol kapasitesini zorladığını** belirtmiştir.

Kanıt Dayalı Sağlama (EBA):

- Belirli bir süre boyunca geniş bir koleksiyona erişim sağlanır; kullanım istatistikleri veya tercihe göre dönem sonunda satın alma yapılır.

Çalıştay sırasında dile getirilen en yaygın sorunlardan biri, **kullanıcıların erişim beklentileri ile gerçek durum arasındaki farklardan doğan memnuniyetsizlikler** olmuştur. Katılımcılar, özellikle erişime açılan kitapların kullanıldığı platformların kurumlara göre özelleştirilememesi bu nedenle kullanıcılarda karışıklığa neden olduğunu belirtmişlerdir

Katılımcılar, yayınevleriyle bu konuda yapılan görüşmelerde **platformların erişim bazı özelleştirilmesinin** genellikle mümkün olmadığını belirtmiştir. Platform üzerinde abonelik yapılan koleksiyonlar bir süre filtrelenerek gösterilebilmekte; ancak bu durum genellikle **1 yıl sonra sona ermekte** ve tüm koleksiyon yeniden görünür hâle gelmektedir. Bazı platformlarda **"Subscription Only"** (sadece abone olunan başlıklar) gibi filtreleme seçenekleri geçici olarak sağlanabilirken, **çoğu zaman tüm koleksiyon görüntülenmektedir**. Özelleştirme taleplerine yayınevleri çoğunlukla teknik alt yapı veya koleksiyon güncellemesi gibi gerekçelerle olumsuz dönüş yapmaktadır:

Katılımcılar, **platform güncellemeleri sırasında linklerin bozulduğunu** ve bu durumun kütüphanelerde ek iş yükü yarattığını belirtmiştir. Özellikle şu durumlar dikkat çekmiştir:

- Platformda yapılan **koleksiyon güncellemeleri (örneğin yeni kitapların eklenmesi veya çıkartılması)** sonrası daha önce paylaşılan **filtrelenmiş linkler** çalışmaz hâle gelmektedir.

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı 15.04.2025 - Ankara

- Bu sebeple kütüphane personeli, linkleri sürekli kontrol ederek güncellemek zorunda kalmaktadır.
- **Bilgi işlem birimleriyle koordinasyon** sürecinin de ek bir zorluk olduğu belirtilmiştir; özellikle erişim çıkışlarının sağlanmasında bilgi işlem müdahaleleri gerektiğinde süreç daha karmaşık hâle gelebilmektedir

SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalıştayda, kurumların satın alma süreçlerinde ve özellikle kütüphanelerin elektronik kaynak alımında karşılaştığı çeşitli sorunlar detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bütçe kısıtlılıkları, Sayıştay denetimleri, yayıncılarla yaşanan lisans sorunları, açık erişim yayıncılığına geçiş süreci ve kullanım istatistiklerinin değerlendirilmesindeki zorluklar, kütüphanecilerin işini zorlaştıran önemli etkenlerdir. Bu sorunların çözümü için, kütüphanecilerin, yayıncıların, Sayıştay ve diğer ilgili kurumların iş birliği yapması ve ortak çözümler üretmesi gerekmektedir. Ayrıca, kütüphanecilerin mesleki gelişimlerinin desteklenmesi ve yeni ortaya çıkan teknolojilere uyum sağlamaları da büyük önem taşımaktadır.

Bu çalıştay kapsamında geliştirilen öneriler aşağıda paylaşılmıştır:

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı
15.04.2025 - Ankara

- Koleksiyonlara eklenen /koleksiyonlardan çıkarılan kaynaklarla ilgili kütüphaneye bilgi verilmesi önerilmiştir ve bu bilginin lisans anlaşmalarında detaylandırılması beklenmektedir.
- Fiyatlandırma politikaları tekrardan değerlendirilmeli, dünyada değişen ve gelişen fiyatlandırma modelleri bu değerlendirme kapsamına alınmalıdır.
- ANKOS TRNLS ilkelerinin tekrar gözden geçirilmesi günümüz teknolojilerine ve gelişmelerine uygun olarak güncellenmesi gerekmektedir.
- Lisans anlaşmaları ANKOS TRNLS İlkeleri ışığında incelenmeli ve değerlendirilmelidir.
- Keşif aracı değerlendirmelerinde bütünsel, kapsayıcı ve tüm e-kaynakları tarama özellikleri dikkate alınmalıdır. E-kaynak yönetimini ve kullanımını etkileyen keşif araçlarının ticari kaygıdan uzak olması gerekmektedir.
- Kütüphane bütçeleri ilk üç ay içerisinde serbest bırakılmalı ve o süre zarfında bütçeler harcanabilir olmalıdır.
- Lisans anlaşmaları gereği üçüncü şahıslarla fiyat bilgilerinin paylaşamaması nedeniyle, kütüphaneler zor durumda kalmaktadır. Tek kaynak alımlarda piyasa araştırması için farklı kurumlardan fiyat bilgisi talep edilmemelidir. Bu doğrultuda, merkezi bir noktadan fiyat bilgilerinin kütüphanecilere dağıtılması önemlidir.
- Kanun hükmünde kararname kapsamında firmalar için denetleme mekanizmaları olmalı, üniversite kütüphanelerinde farklı fiyat uygulamalarını önleyebilecek bir sistem olmalıdır.
- Şeffaf ve sürdürülebilir yayıncı anlaşmaları yapılmalı; kullanım oranlarına dayalı maliyet artışları için önleyici tedbirler alınmalıdır.
- Üniversite kütüphanelerinde Bilgi ve Belge Yönetimi mezunlarının istihdam edilmelidir.
- YÖK üniversite kütüphanelerinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri için belirli aralıklarla kütüphanecilerle bir araya gelmeli ve çalıştaylar düzenlemelidir.
- Kütüphane ile Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri arasındaki iş birliğini güçlendirecek girişimlerde bulunulmalıdır.
- Açık erişim maliyetleri için ayrı bütçe kalemleri oluşturulmalı ve mevzuat kapsamında da desteklenmelidir.
- Kütüphanecilikle ilgili olan dernek ve kuruluşların rolü güçlendirilmeli ve daha fazla iletişimin kurulması sağlanmalıdır.
- Araştırma Dekanlığı gibi yeni birimler yaygınlaştırılmalı ve açık erişim süreçlerinin yönetimi bu birimlere devredilmelidir.
- Oku &Yayımla dışında S2O, D2O lisans anlaşmaları incelenmelidir. Farklı yayın modelleri ve bunların uygulanabilirliği tartışılmalı bu kapsamda kütüphanecilerle iş birliği yapılmalıdır.

Engelsiz Kütüphane Oturumu

Moderatör

Doç. Dr. Mustafa BAYTER

Raportör

Gönül YÜCEL

Oturuma katkı sağlayanlar:

Prof. Dr. Sacit ARSLANTEKİN

Prof. Dr. Tülay OĞUZ

Prof. Dr. Mehmet TOPLU

Prof. Dr. Fatih RUKANCI

Prof. Dr. Hakan ANAMERİÇ

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf YALÇIN

Mehmet DEMİR

Lütfü KILINÇ

Şebnem PANAYIR

Öznur Selen KEMALOĞLU

Sıla İrem YALÇINKAYA

GİRİŞ

Yaşamın her alanında ihtiyaç duyulan bilgiye erişim hakkı bir insan hakkıdır. Engelli bireylerin eğitime, istihdama, sosyal ve kültürel hayata katılımı açısından vazgeçilmez bir unsurdur. Nitekim toplam 50 maddeden oluşan ve taraf olan devletlere, engellilere karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak ve onların yaşam standartlarını yükseltmek gibi yükümlülükler getiren BM Engelli Hakları sözleşmesinde: “Fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel çevreye, sağlık ve eğitim hizmetlerine, bilgiye ve iletişime erişimin engellilerin tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam yararlanmasını sağlamadaki öneminin kabul edileceği” maddesi yer almaktadır. Alanla ilgili kavramlar şöyle açıklanmıştır:

Özürlü: Doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gereklerine uyamama durumunda olup; bağımsız hareket edebilmesi için yapılarda ve açık alanlarda özel fiziksel ve teknik düzenlemelere gereksinim duyan kişidir. Bunlar;

1 Ortopedik özürlü: Kas ve iskelet sisteminde yetersizlik, eksiklik ve fonksiyon kaybı olan kişidir. El, kol, ayak, bacak, parmak ve omurgalarında; kısalık, eksiklik, fazlalık, yokluk, hareket kısıtlılığı, şekil bozukluğu, kas güçsüzlüğü, kemik hastalığı olanlar, felçliler, spastikler, serabral palsi ve sipina bifida olanlar bu gruba girmektedir. Ortopedik özürlüleri yapıları çevredeki gereksinimleri bakımından 3 grupta incelemek gereklidir; Yürüme özürlüleri: Bu kişiler yürümekte güçlük çeker veya baston, koltuk değneği, walker gibi yürümelerine yardımcı

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

olan araçlar kullanmaları gereklidir. Yaya olarak uzun mesafeler kat edemezler ve seviye farklarını aşarken büyük zorluk çekerler. 1 ICS 11.180.01; 91.040.30 TÜRK STANDARDI TS 9111/Kasım 2011 Tekerlekli sandalye kullananlar: Bu kişiler sadece kol gücü ile veya elektrikle çalışan tekerlekli bir sandalye yardımıyla hareket edebilirler. Kollarını veya ellerini kullanamayanlar: Bu kişiler güç veya uzuv kaybı nedeniyle kollarını veya ellerini ya büyük zorluklarla kullanabilirler ya da hiç kullanamazlar.

2 Görme özürü: Tek veya iki gözünde tam veya kısmi görme kaybı veya bozukluğu olan kişidir. Görme kaybıyla birlikte göz protezi kullananlar, renk körlüğü, gece körlüğü olanlar bu gruba girer. Görme özürüleri yapıları çevredeki gereksinimleri bakımından 2 grupta incelemek gereklidir; Az görenler: Bu kişilerin görme kabiliyetleri çok zayıftır veya görüş alanları çok sınırlıdır. Sadece belirgin zıtlıkları veya nesnelerin dış hatlarını algılayabilirler. Körler: Bu kişiler işitme ve dokunma yoluyla elde ettikleri bilgilerle mekânı algılayabilirler.

3 İşitme ve konuşma özürü: Tek veya iki kulağında tam veya kısmi işitme kaybı olan kişidir. İşitme cihazı kullananlar da bu gruba girmektedir. Herhangi bir nedenle konuşamayan veya konuşmanın hızında, akıcılığında, ifadesinde bozukluk olan ve ses bozukluğu olan kişiler ise dil ve konuşma özürüdür. İşittiği halde konuşamayan, gırtlaklı alınanlar, konuşmak için alet kullananlar, kekemeler, afazi, dil-dudak-damak-çene yapısında bozukluk olanlar bu gruba girmektedir. İşitme özürüleri yapıları çevredeki gereksinimleri bakımından 2 grupta incelemek gereklidir; Az işitenler: Bu kişiler işitme cihazları, görsel bilgiler veren cihazlar, ortak dinleme donanımları gibi yardımcı araçlarla bilgi edinirler. Sağır: Bu kişiler sadece görsel bilgiler veren donanımlarla bilgi edinirler.

4 Zihinsel özürü: Gelişim süreci içinde, genel zihinsel işlevlerde normalden önemli derecede gerilik, bunun yanında uyumsal davranışlarda yetersizlik gösteren kişidir. Zihinsel özürüleri genellikle kendilerini yönlendirebilecek donanımların açık ifadelerle hazırlanması, tehlike anında bulundukları durumu anlayabilecekleri uyarıcıların bulunması gibi daha çok görsel ve/veya işitsel donanımlardan faydalanır.

Engelli: Özürürlük ve engellilik arasında belirgin fark vardır. Engellilik, özürlüden dolayı yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörler açısından kişinin toplumsal rollerini yerine getirmesinin kısıtlanması, yani engellenmesi durumudur. Özürürlük nedeniyle oluşan sınırlılıklar, sosyal yaşamı sınırladığında, kişi yalnızca özürürlü olmakla kalmaz, aynı zamanda "engelli" olur.

Hareket kısıtlılığı: Özürürlüler, geçici olarak özürürlü bulunanlar, yaşlılar, hamileler, bebek arabalıları, çocuklar, eşya ve yük taşıyanlar, iri ve şişman kişiler, çok uzun ve çok kısa boylu kişiler bu grupta yer almaktadır. Kişilerin hareket kısıtlılığı, bina ve yakın çevresinin de dahil olduğu yapıları çevrede yapılan her tür ulaşılabilir düzenlemelerle ortadan kaldıracak ve bu grupta yer alan herkesin hareketliliğini mümkün, rahat ve daha kolay hale getirecektir.

Binalara girme, kullanma ve tahliye etme; içinde özürürlülerin de bulunduğu kişiler, aileleri ve içinde gruplar için güvenli ve rahat olmalıdır. Bu şartların sağlanması için gerekli hususlar aşağıda verilmiştir;

- Ana girişe yakın otopark yeri,
- Girişe bağlanan ulaşılabilir bir yol,
- Kısa mesafeler,
- Dışarıdaki kullanımlar için düzayak giriş ve çıkışlar,
- Yalın ve kullanışlı planlar,
- Katlarda basamaksız ve engelsiz, düzayak yürüme alanı,
- Danışma masasına, asansörlere ve özürürlü tuvaletine rahat ulaşım,
- Acil durumlarda kullanmak için algılanabilir ve belirgin yangın tahliye yolları,
- Acil durumlar için de kullanılabilen güvenli ve ferah asansörler,
- Kullanımı rahat, acil durumlarda tahliyeye/kurtarmaya yardımcı olan ve kolaylık sağlayan güvenli merdivenler ve merdiven kızaklı özel tahliye sandalyesi,

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı 15.04.2025 - Ankara

- Kaymayı önleyici (ıslak/kuru), sürtünme katsayısı yüksek malzeme ile döşenmiş yürüyüş yüzeyleri,
- Islanması muhtemel yerlerin yüzey kaplamasının sürtünme katsayısı yüksek malzeme ile döşenmesi,
- Gerekli kapı açıklıkları ve kolay kapı kullanımı, kapıları tekerlekli sandalye ile açma ve kapatmayı olanaklı kılan yeterli alan,
- Yeterli manevra alanı,
- Kontrol düğmeleri ve anahtarlarının uygun yükseklikte, konumda, renkte olması ve rahat kullanımı,
- İyi aydınlatma,
- Duvarlarda, döşemelerde, kapılarda ve işaretlemelerde iyi bir görsel zıtlık,
- İyi işaretleme,
- İki veya daha fazla duyu yoluyla (hissedilebilir, işitsel ve görsel) iletişim sağlayabilecek önemli bilgilendirme,
- İyi akustik,
- Ses yükseltici sistemler

Yukarıda sayılan kullanım ve donanımların basit ve kolay anlaşılır olması zihinsel özürllüler için de önem taşımaktadır.

Tüm binalarda olduğu gibi kütüphanelerin mekânsal ve içerik erişilebilirliği 3194 sayılı İmar Kanunu ve 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun ile engelli bireylere yönelik erişilebilirlik çalışmaları hüküm altına alınmış olsa da uygulamada sorunlar devam etmektedir. Ayrıca Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) tarafından kabul edilerek yürürlüğe giren “Kör, Görme Engelli veya Başka Bir Nedenle Basılı Materyal Okuma Engelli Kişilerin Yayınlanmış Eserlere Erişiminin Kolaylaştırılmasına Dair Marakeş Anlaşması” (Marakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons who are Blind, Visually Impaired, or otherwise Print Disabled) ülkemizde de onaylanarak 20.03.2021 tarihli 31429 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Henüz yeni yürürlüğe giren bu düzenleme hükümleri iç mevzuata aktarılmamıştır.

Engelsiz Kütüphane

Fiziksel ya da dijital erişimde herhangi bir engel olmadan herkesin bilgiye ulaşabilmesini sağlayan, kapsayıcı ve erişilebilir kütüphane anlayışı olarak tanımlanmaktadır. Görme, işitme, ortopedik veya zihinsel engeli bulunan bireylerin bilgiye eşit şartlarda ulaşabilmesi için özel çözümler ve hizmetler sunulmaktadır. Engelsiz Kütüphanelerin temel amacı; Herkes için bilgiye erişim hakkını savunmak, kültürel katılımı artırmak ve öğrenmenin önündeki fiziksel ya da dijital engelleri ortadan kaldırmaktır.

Bilgiye erişim hakkı bir insan hakkıdır. Çünkü insanlaşma süreci bilgi ile gerçekleşir. Bilgi bireysel ve toplumsal yaşamın her alanında gereksinim duyduğumuz temel bir güçtür. Diğer deyişle, bilgi bireyler ve toplumlar için gerçek bir güçtür. Gücümüz, sahip olduğumuz, eriştiğimiz ve kullandığımız bilgi kadardır. Bilgi aynı zamanda özgürlüktür. Bilgi bilinmezliklerin zihinlerimizde yarattığı korkuları ve sınırları yok eder. Bilgi özgürleştirir. Kütüphaneler, bilgiyi elde eden, bilimsel teknik ve yöntemlerle düzenleyen, koruyan ve gereksinimi olanlara ücretsiz olarak sunan toplumsal kuruluşlardır. Bir başka deyişle, kütüphaneler, bilgiyi topluma eriştiren, bilgiyle toplumu buluşturan kuruluşlardır. Kütüphanelerin tarihte ortaya çıktıkları günden bu yana temel işlevleri “bilgiye eriştirmek” olmuştur ve bu değişmez temel işlev halen sürmektedir. Bu işlevleriyle kütüphaneler bir insan

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı
15.04.2025 - Ankara

hakkı olan “bilgiye erişim” hakkının gerçekleşmesine katkıda bulunan kurumlardır. Kütüphanelerin bilgiye erişim işlevine dayalı temel etik ilkelerinden birisi de “kullanıcıları arasında hiçbir ayırım yapmamaktır.” Onlar kaynaklarını ve hizmetlerini yaş, cinsiyet, ırk, milliyet, ideoloji, görüş, inanç, sağlık durumu vb. hiçbir yönden ayırım yapmaksızın eşit biçimde ve ücretsiz olarak sunarlar. Bu bağlamda, kütüphaneler bilginin topluma ulaşmasının önündeki engelleri kaldıran kurumlardır. Kütüphaneler bilgiyi herkes için erişilebilir kılar. Kütüphaneler, engelli bireyler için de bilgiyi erişilebilir hale getiren başlıca toplumsal kurumlardır. Kütüphaneler, bir ülkede bilginin engelliler için erişilebilirliği sorununu toplumsal düzeyde ve kalıcı biçimde çözmek için mutlaka dikkate alınması gereken kurumlardır. Ancak engelli bireylerin bilgiye erişimlerinin sağlanmasında kütüphanelerin kendilerinin de erişilebilir olmaları zorunludur. Bunun için kütüphaneler tüm hizmetlerini ve bilgi kaynaklarını engelli bireyler için erişilebilir hale getirmelidir. Kısaca, kütüphaneler engelli bireyler için her açıdan erişilebilir olmalıdır.

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı
15.04.2025 - Ankara

SONUÇLAR

“Engelsiz Kütüphane” masasında tartışmaların amacı; bilgiye erişimde fırsat eşitliği sağlamak, öğrenmeyi ve kültürel katılımı desteklemek, engelleri değil çözümleri konuşmak olacaktır. Kapsayıcı ve adil bir toplum inşa etmek kütüphanelerin engelli bireylere yönelik mekân, donanım, bilgi kaynakları, hizmetler, uygulamalar vb. alanlarda uygunluğuna ve bilgiye erişim

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

ile bilginin sunulmasındaki format, yöntem ve iş birliği vb. tüm konuların kamu ve özel kuruluşların desteği ile erişilebilir hale getirilmesi ve uygulanabilirliğinin artırılması için öncelikle sorunların belirlenerek çözüm önerileri getirilmesi ve bunun sonucunda ortak veya yeni fikirlerin ortaya çıkarılması olmuştur.

Bilgiye erişim temel bir insan hakkıdır ve bilgiye erişilemediği zaman hayatın hiçbir alanında nitelikli bir yaşamı söz konusu değildir. Engelli ya da engelsiz tüm bireyler için bilgi temel bir araçtır. “Gerçek anlamda engelli yaşam bilgisiz yaşamdır.” Görmek, bilmektir; bilmeyen bir insan hiçbir engeli olmasa da göremiyordur, duyamıyordur, hareket edemiyordur, yani engellidir. Kütüphanelerin yaşamsal önemi bireyi insanlaştıran kurumlar olmasıdır. Kütüphanelerin buradaki görevi bilgiyi bireylerle ve toplumla buluşturmaktır. Kütüphanelerin bu işlevlerini engelli bireyler açısından da yerine getirebilecekleri bir konuma gelmeleri sağlanmalıdır. Kütüphane, bilgiyi toplumsallaştıran kurumlar olarak tanımlanır. Bilgiyi toplumla buluşturan, bilgiyi topluma eriştiren kurumlar olarak, kütüphanecilik alanının, bilgi yönetimi alanının temel mesleki etik ilkeleri de bulunmaktadır. Bu ilkeleri içeren bildirge Türk Kütüphaneciler Derneği tarafından yayınlanmıştır. Bu mesleki etik ilkelerinin ilki “ tüm kullanıcılarına hiçbir ayırım gözetmeksizin bilgiyi sunmaktır.” biçiminde ifade edilmiştir. Bilgiyi üreten ya da kullananlar açısından kütüphane hizmetlerinin temel mesleki etik ilkesi “ayırmsız bilgi sunmaktır.” Bu nedenle kütüphaneler bilgiyi engelli bireyler için de erişilebilir kılması gereken kurumlardır. Kütüphanelerdeki bilgi yönetimi alanının bir diğer temel mesleki ilkesi ya da temel işlevi milattan önce 2000’li yıllara dayanmaktadır. Kütüphanelerin yaklaşık 4000 yıllık bir tarihi vardır ve değişmeyen tek görev bilgiye eriştirmektir. Bu işlev halen devam etmektedir. Erişilebilir kütüphane, herkesi bilgiye eriştiren kütüphanedir. Hiçbir toplumsal sorun engellilik, erişilebilirlik dahil tek başına bir parça değildir. Toplumsal sorun diğer sorunların bir parçasıdır. Kütüphanelerin ekonomik boyutu, finansman boyutu, yayıncılık boyutu, yazar boyutu, kullanıcı boyutu ve yasal yapı mevzuat sorunu bulunmaktadır. Sorunların çözümü için konunun tüm paydaşlarını ve işbirlikçilerini bir araya toplayan, bu konuda politika ve strateji üretilip mevzuat oluşturacak yeni çalıştaylar ve toplantılar yapılmalıdır.

Ülkemizde engelli bireylere yönelik stratejilerin yazılı bir doküman olarak üretilmesi verimli olacaktır. Bu amaçla yazarlar, yayıncılar, kütüphaneciler, akademisyenler, bürokratlar, hukukçular, psikologlar, engelli bireyler, sivil toplum kuruluşları yani tüm paydaşları bir araya getiren, sistematik kurumsal çalışmalar yapılması uygun olacaktır.

Erişilebilir kütüphaneler sorununa küçük projelerle yaklaşmak, soruna proje mantığı ile yaklaşmak daha profesyonelce olacaktır. Gönüllülük her ne kadar önemli olsa da, bu tür ciddi sorunlara profesyonel bir şekilde, kendi personeli ile bütçesi olan, hedefleri olan, süre planı yapılmış daha objektif yaklaşımlar olması uygun olacaktır. Bir başka deyişle, gönüllü çalışmalar elbette çok önemlidir ve desteklenmelidir. Fakat konuya kütüphaneler açısından daha profesyonel bakmak gerekmektedir.

Marakeş Anlaşması Türkiye için uyarlanmalı ve telif hakları ile engelli bireylerin bilgiye erişim haklarını dengeleyen ve gözetilen bir yasal düzenleme gerçekleştirilmelidir. Engelli bireyler için üretilmiş ya da dönüştürülmüş bilgi kaynaklarının bibliyografik bilgilerine ve tam metinlerine erişimi sağlayacak ulusal ortak veri tabanı/toplu katalog gereksinimi büyüktür. Bir proje çerçevesinde iyi bir ekip ve yeterli bir bütçe ile bu başarılabilir. Genel bir politika ve genel bir strateji üretme tabanlı çalışma süreci planlanabilir.

Çalıştay Tartışma/Değerlendirme Soruları

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

Çalıştay şu sorular çerçevesinde tartışılmıştır;

1. Üniversite kütüphanelerinde erişilebilirlik konusunda sorunlar nelerdir?
2. Üniversite kütüphanelerinde erişilebilirlik konusunda kısa, orta ve uzun vadeli çözüm önerileri nelerdir?

Yukarıda sıralanan sorulara alınan yanıtlar kısaca şöyledir:

1. Üniversite kütüphanelerinde erişilebilirlik konusunda sorunlar nelerdir?

- Kütüphane yapısal unsurlarına ilişkin sorunlar (Bütçe, personel, mekân, destekleyici teknoloji, hizmet sorunları)
- Kütüphanelerde görme engellilere yönelik donanımsal eksiklikler
- Eski veya daha önceden yapılmış kütüphane binalarının mimari açıdan erişime uygun olmaması.
- Kütüphane raflarının tekerlekli sandalye kullanan bireylere uygun yükseklikte olmaması.
- Engelli bireylere yönelik kütüphane hizmetleri konusunda eğitim almış nitelikli personel eksikliği.
- Kütüphanelerde engelli bireylere yönelik hizmetler için ayrı ve yeterli bir bütçenin olmaması.
- Kütüphane dışı ve içi mekânsal düzenlemelerin engelli bireyler için yeterli olmaması.
- Kütüphanelerde engelli bireylere yönelik destekleyici teknolojik olanakların yeterli olmaması.
- Kütüphanelerde engelli bireylere yönelik özel hizmetlerin yetersizliği.
- Bilgiye erişilebilirlik sorunu: Türkiye’de tüm engelli bireylere yönelik üretilmiş bilgi kaynakları için ortak bibliyografik veri tabanı ve program eksikliği.
- Engellilik kavramının genelde fiziksel engelle göre ele alınması ve tek engel grubu üzerinden çalışmalar yapılması sorunu.
- Sağır bireylerin Türkçe kitap okuma yetisinin olmaması, Türkçe edinim becerilerinin eksik olması, dolayısıyla da bu durumun kütüphaneden uzak olmalarına sebep olması.
- Yükseköğretimde yer alan sağır topluluğunun araştırmalara, makalelere, tarihi evraklara ulaşamaması. Matbuata erişimde sorun olmamasına rağmen işaret diline çevrilmiş belgelere erişimin olmaması.
- Braille okumayı bilmeyen görme engellinin belgeye, bilgiye ulaşamaması.
- Braille alfabesine çevrilen kitapların fazla yer kaplaması sorunu.
- Görme engellilere yönelik Braille alfabesindeki kitapların her düzeydeki öğrenciye uygun olmaması.
- Çevrilmiş kitapların yeni okuma öğrenen bireylere uygun kitaplar olmaması sorunu.
- Kütüphanelerdeki bilgi kaynaklarına erişimde fırsat eşitsizliği sorunu.
- Yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin ulaştığı sesli kitabı dipnot ve kaynakça göstermede yaşanan sorunlar.
- Engellilere yönelik bilgi kaynaklarında telif hakkı sorunu.
- İngilizce kaynakların taranması kısmında şekil ile bağlantılı olan bölümlerde zorluk yaşanması. • Karalanmış, üzerine not alınmış kitapların taranması esnasında yanlışlıklara neden olması.
- Kütüphanelerde kullanılan katalog tarama programlarının engelli bireyler açısından uygun olmaması sorunu. (Engelli bireylerin kendi başlarına tarama yapamaması)
- Kütüphane çalışanlarının afet acil durum bilgisi ile engelli bireylere nasıl yardımcı olacakları konularında yaşanan bilgi eksikliği sorunu.

2. Üniversite kütüphanelerinde erişilebilirlik konusunda kısa, orta ve uzun vadeli çözüm önerileri nelerdir?

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

- Mükerrer kayıtların önüne geçmek ve engelli bireylere yönelik bilgi kaynakları için mutlaka ortak bir bibliyografik veri tabanı ya da toplu katalog oluşturulmalıdır.
- Kütüphanelerdeki tüm personel özel eğitim konusunda farkındalık, bilinç, bilgilendirme eğitiminden geçirilmelidir.
- Kütüphanelerde engelli bireylere yönelik olarak çalışan personel artırılmalıdır.
- Kütüphanelere erişilebilirlik açısından gerekli mekânsal düzenlemeler tüm engel grupları düşünülerek yapılmalıdır.
- Her kütüphane, en az bir personelini özel eğitim ve engelsiz kullanım konusunda uzmanlaştırmalıdır.
- Kütüphanelerde engelli bireylere yönelik çalışmalarda ilgili sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapılmalıdır.
- Kütüphanede kullanılan destek teknolojilerine yeterli bütçe ayrılmalıdır.
- Kütüphanelerde destek teknolojilerini üretebilecek nitelikli elemanların yetiştirilmesi ve bunun kurumsal bir yapıya kavuşturulması önemsenmelidir.
- Engelli bireylere yönelik üretilen eserler için çerçeve çizecek Marakeş'i temel alan ve telif haklarını gözetin yasal bir düzenleme yapılmalıdır. Bu bir yönetmelik de olabilir. Bu kapsamda telif haklarına yönelik güvenlik sorunu, bilgiye erişim hakkına ve kaynaklara sorunsuz formatlarda erişim üzerinde durulmalıdır. Yasal düzenlemelerle bilgi güvenliği sorunları çözülmeli, engellilere yönelik bilgi erişimin sorunsuzca gerçekleşebilmesi için herkesi düşünen ortak bir yasal çerçeve oluşturulmalıdır. Derleme yasası engelli bireylerin bilgiye erişimleri açısından gözden geçirilmeli ya da bu konuda ayrı/bağımsız bir yasa/yönetmelik çıkarılmalıdır.
- Yasal düzenlemelerde eser sahiplerinin ya da eserde sahipliği olanların hakları da gözetilmelidir. Ancak bu yasal çerçeve/yönetmelik hazırlığı için konunun tüm paydaşlarını bir araya getirecek bir çalıştay yapılması uygun olacaktır.
- Engelli bireylere yönelik her alanda erişebilecekleri kaynakların kütüphanelerde daha çok bulunması, bunların daha çok sağlanmaya çalışılması gereklidir. Özellikle edebiyat dışı, akademik, sanata yönelik kaynaklar da dermelerde (koleksiyonlarda) yer almalıdır.
- Üniversitelerde engelli bireylere yönelik uygulamalar konusunda bağımsız bir izleme ve denetleme kurumu oluşturulmalı, bu izleme ve denetim sürecine kütüphane hizmetleri de dahil edilmelidir.
- Kütüphanelerde sadece bilgi kaynaklarının erişilebilir olması değil aynı zamanda mekânsal düzenlemelerin de tüm engelli gruplarını dikkate alan biçimde gerçekleştirilmesi ve personel niteliklerinin erişilebilirlik konusunda yeterli hale getirilmesi gereklidir.
- Engelli bireylere yönelik kütüphane kaynaklarına erişimi kolaylaştırmak için her bir kurum kendi veri tabanını oluşturmalı erişime açmalıdır.
- Kaynak kitap üretmeye yeni başlayacak kurumlara destek ve eğitimler verilmelidir.
- Engelsiz kaynaklara ulaşımın kolaylaştırılması için mobil uygulamalar geliştirilmelidir.
- Tüm üniversitelerin kütüphaneleri için erişilebilirlik bütçesi oluşturulmalıdır.
- Materyallerin yayınevlerindeki üretim aşamasında erişilebilir formatta oluşturulması sağlanmalıdır.
- Engelli bireylere yönelik erişilebilir kütüphaneler yalnız başına irdelenmemeli, içinde yer aldıkları üst sistemlerin (üniversite, bakanlık vb.) parçası olarak değerlendirilmelidir.
- Erişilebilir kütüphaneler için çok iyi bir yol haritası çalışması yapılmalı ve uygun kılavuzlar hazırlanmalıdır.

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

- Üniversite kütüphanelerinin yanı sıra çocuk kütüphaneleri, okul kütüphaneleri, halk kütüphaneleri, arşivler gibi farklı bilgi merkezleri de bilgiye erişilebilirlik kapsamında mutlaka düşünülmelidir.
- “Erişilebilir kütüphaneler nasıl olmalıdır?” konulu yarışmalar düzenlenebilir.
- Kurum ve üst yönetim desteği ile kütüphanelerde engelli bireylere eşlik edebilecek “Akran Koçluğu” metodu geliştirilmelidir.

ÖNERİLER

“Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı” 15 Nisan 2025 tarihinde Ankara’da gerçekleştirilmiştir. Üniversitelerden akademisyenler ve kütüphaneciler ve ilgili kamu kurum temsilcileri ile gerçekleştirilen çalıştayı “Engelsiz Kütüphane Masasında”, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğünden Genel Müdür Yardımcısı Mehmet Demir “Erişilebilir Kütüphane Hizmetleri”, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği Destek ve Mali Hizmetler Genel Müdürlüğü Kütüphaneler Daire Başkanlığından Şube Müdürü Lütfü Kılınç “Engelsiz Erişim: Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi Engelsiz Erişim Hizmetleri”, Başkent Üniversitesi Kütüphane Dokümantasyon Daire Başkanlığından Şebnem Panayır “Başkent Üniversitesi Kütüphanesi’nde Engelsiz Yaşam“, Doğuş Üniversitesinden Dr. Öğr. Üyesi Yusuf Yalçın “Engelsiz Kütüphaneler: Üniversite Kütüphaneleri” ve Atılım Üniversitesi Kütüphane Dokümantasyon Daire Başkanlığından Öznur Selen Kemaloğlu “Engelsiz Kütüphane” adlı başlıklarda sunular yapmışlardır. Sunulardan sonra oturumu yöneten Prof. Dr. Sacit Aslantekin tarafından diğer katılımcılara soruları ve görüş önerileri sorulmuştur. Bütün konuşmalar kayıt altına alınmış ve oturumun sonunda yazılı hale getirilmiştir. Bu raporun yazılmasında onlardan yararlanılmıştır.

Kütüphaneler açısından erişilebilirlik kavramı içinde en önemli unsur bilgidir. Bir insan hakkı olarak bilgiye erişim (bilgilenme hakkı) vazgeçilmezdir. Kütüphaneler bilgiyi toplum için erişilebilir kılan temel kurumlardan biridir. Temel bir insan hakkı olan bilgilenme ve bilgiye erişim hakkı, Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme kapsamında bilgiye erişim maddesi altında ele alınmış ve taraf olan ülkelere, tüm bilgiye engelli bireylerin de erişiminin sağlanması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Bu çerçevede aşağıdaki çözüm önerileri sunulmuştur:

- Bilgiye erişilebilirlik kavramı üniversite kütüphanelerinde ciddi anlamda ele alınmalı, sorunların çözümü sadece kütüphanelerden beklenmemeli, ilgili bakanlıklar ve tüm paydaşlar ortak hareket etmelidir.
- İçerik üretimde farklı engel gruplarının ihtiyaçları göz önüne alınmalıdır.
- Edebi eserler dışında akademik kaynak, sanat eseri vb. içerik kaynaklarının da erişilebilirliği sağlanmalıdır.
- Kütüphaneler gerek mekânsal gerekse içerik erişilebilirliğini sağlamaları için bütçe olarak desteklenmelidir.
- Erişilebilir kütüphane hizmetlerini ve işlemlerini gerçekleştirilecek nitelikli personelin istihdamı sağlanmalı, mevcut personel ise hizmet içi eğitimden geçirilmelidir.
- Ülkemizdeki üniversite kütüphanelerin erişilebilirlik analizi yapılmalıdır. Özellikle erişilebilir içerik sunan kütüphanelerin erişilebilirlik düzenlemelerini önceleyen bir çalışma hayata geçirilmelidir.
- Mükerrer çalışmaların önlenmesi ve hizmetlerin gelişmesi amacıyla erişilebilir içerik sunan kütüphanelerin sahip olduğu bilgi kaynaklarının bibliyografik kayıtlarına ilişkin ortak bir

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı **15.04.2025 - Ankara**

veri tabanı geliştirilmelidir. Veri tabanına dahil edilecek olan içeriğin erişilebilirliğine ilişkin standartlar belirlenerek, içerik denetimi sağlanmalıdır.

- Söz konusu nitelikte bir veri tabanının oluşturulması ve geliştirilmesi sorumluluğu ilgili kamu otoritesine verilmelidir.
- Eser sahibi ve yayınevlerinin telif hakları ile kullanıcıların bilgiye erişim haklarını koruyan, tarafların görüşlerini alan dengeli bir yasal çerçeve oluşturulmalıdır.
- Ülkemizin de imzaladığı Marakeş Anlaşması iç mevzuata ve uygulamalara yansıtılmalıdır.
- Engelli kullanıcılara yönelik fiziksel ortam sağlanmalıdır.
- Bilgiye erişim için teknolojik olanaklar sağlanmalıdır.
- Her engelli kullanıcının farklı türde ve düzeyde engelinin olduğu, buna bağlı olarak da gereksinim ve beklentilerinin farklı olduğunu düşünürsek hedef kitlemiz içerisinde olan bireylerin engel grubuna göre materyallerimiz bulunmalıdır.
- Elektronik ortama aktarılmamış kaynakları engelli kullanıcıların kullanımına yönelik açmamız gerekmektedir.
- Kaynaklara kolay erişebilmeleri adına mobil uygulamalar geliştirilmelidir.
- Web sayfaları engellilere yönelik hazırlanmalıdır. Engelli kullanıcılar hem kütüphane içinde hem de kütüphane dışında web sayfalarını ve kütüphane kataloğunu kullanabilmelidir.
- Engelsiz kütüphane kapsamında kurumlarla iş birliği içinde çalışmalar yürütmelidir.
- Seslendirme yapan kütüphaneler arasındaki iş birlikleri kütüphanelerin aynı eserleri tekrar seslendirmelerine engel olacaktır ve gereksiz olan zaman ve finansal süreç kaybına da engel olacaktır.
- Engelli kullanıcılar için bir diğer sorun da ders kitaplarının erişilebilirlik durumlarının sınırlı olmasıdır. Bu durum pek çok engelli kullanıcının mağduriyet yaşamasına neden olmaktadır. Kütüphane personelinin engelli bireylere yönelik kütüphane hizmetleri konusunda farkındalığının artması için eğitimler verilmesi gerekmektedir.
- Engellilere yönelik kaynaklara kolay ulaşmaları adına toplu bir katalog ve engelsiz bir açık erişim platformu oluşturulabilir.
- Görme engelliler salonu'nda kullanılan ekipmanlar, programlar ve yazılımlar, Window-Eyes ekran okuma programı, ZoomText ekran büyütme programı, Eye-Pal kitap ve doküman okuyucu, Alva 640 Comfort kabartma ekran, CCTV Clearwiev masaüstü büyüteç, IndexBraille Everest-D V4 kabartma yazıcı, Hot Dot Braille çeviri programı, kabartma yazıcı ses ve izolasyon kabini, NVDA sesli okuma programı, Balabolka kitap okuma yazılımı gibi teknolojiler sağlanmalıdır.
- Rampalar, asansörler ve engellilerin geçişine uygun kapılar, tekerlekli sandalye için rahat dolaşım alanları (raflar arasında engelsiz koridor), Braille (Kabartma) yönlendirme tabelaları, yüksekliği ayarlanabilir masalar (bilgisayar ve okuma), tekerlekli sandalyeden erişilebilir raflar, engelli öğrencilerin kullanımına uygun tuvaletler olmalıdır.
- Materyal ve hizmetlere erişim için ayarlanabilir ödünç verme masası, işitme engelliler için indüksiyon döngü sistemi, engelli kullanıcılara uygun sandalyeler, erişilebilir self servis ödünç verme sistemleri düzenlenmelidir.
- Görme engelliler için büyük baskılı kitaplar, sesli kitap, gazete, dergi, veri tabanı vb.,ekran okuyuculu yazılımlar, braille (kabartma materyaller), eye-pal “sensörlü kitap okuma cihazı”,sophie kitap okuma makinası, kabartma baskı makinesi sağlanmalıdır.
- İşitme engelliler için alt yazılı ve işaret dili destekli video içerikler, indüksiyon döngü sistemleri, sessiz ortamlar için görsel uyarılar, işaret dili bilen personel, kütüphane web sitelerinde yer alan sesli mesajların metinsel olarak da sitede yer almalıdır.
- Zihinsel öğrenme güçlüğü çekenler için basitleştirilmiş kaynaklar, görsel kaynaklar, yardımcı personel desteği, kullanıcı dostu kütüphane web sayfaları oluşturulmalıdır.

Dijital Çağda Üreten Üniversite Kütüphaneleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı
15.04.2025 - Ankara

